

2016

Voorlopige hechtenis

*EEN ONDERZOEK NAAR DE UITBREIDING VAN GRONDEN EN DE GERINGE TOEPASSING VAN SCHORSING
ONDER ZEKERHEIDSTELLING*

Naam: Mats Groot
Begeleider: Mw. mr. M. Steen
Inleverdatum: 29 juli 2016

Inhoudsopgave

INLEIDING	3
HOOFDSTUK 1: HET STELSEL VAN VOORLOPIGE HECHTENIS	5
§ 1.1: INLEIDING	5
§ 1.2: ACHTERGROND	5
§ 1.3: VOORWAARDEN VAN VOORLOPIGE HECHTENIS	6
§ 1.3.1: GEVALLEN VAN VOORLOPIGE HECHTENIS	6
§ 1.3.2: ERNSTIGE BEZWAREN	7
§ 1.3.3: GRONDEN	8
§ 1.3.4: HET ANTICIPATIEGEBOD	10
§ 1.4: VORMEN VAN VOORLOPIGE HECHTENIS	10
§ 1.4.1: BEWARING	11
§ 1.4.2: GEVANGENHOUDING	11
§ 1.4.3: GEVANGENNEMING	11
§ 1.5: ALTERNATIEVEN VOOR VOORLOPIGE HECHTENIS	12
§ 1.5.1: DE ZEKERHEIDSTELLING	13
§ 1.6: VOORLOPIGE HECHTENIS EN ZEKERHEIDSTELLING IN DE PRAKTIJK	14
§ 1.7: TUSSENCONCLUSIE	16
HOOFDSTUK 2: UITBREIDING GRONDEN VOORLOPIGE HECHTENIS	17
§ 2.1: INLEIDING	17
§ 2.2: DE WET TOT UITBREIDING VAN DE GRONDEN VOOR VOORLOPIGE HECHTENIS	17
§ 2.3: DOEL VAN DE WETGEVER	18
§ 2.4: OVERIGE BESTANDDELEN	20
§ 2.5: TUSSENCONCLUSIE	20
HOOFDSTUK 3: VOORLOPIGE HECHTENIS VANUIT EUROPEESRECHTELIJK PERSPECTIEF	22
§ 3.1: INLEIDING	22
§ 3.2: HET RECHT OP VRIJHEID EN VEILIGHEID	22
§ 3.2.1: VOORLOPIGE HECHTENIS ALS UITZONDERING OP HET RECHT OP VRIJHEID	23
§ 3.2.2: SCHORSING DER VOORLOPIGE HECHTENIS EX ARTIKEL 5, LID 3 EVRM	26
§ 3.3: DE ONSCHULDPRESUMPTIE	27
§ 3.3.1: WAARBORGEN VOOR DE VERDACHTE	28
§ 3.4: TUSSENCONCLUSIE	29
HOOFDSTUK 4: DE UITBREIDING VAN GRONDEN VOOR VOORLOPIGE HECHTENIS EN DE TOEPASSING VAN DE BORGSOM IN VERHOUDING TOT HET RECHT OP VRIJHEID EN DE ONSCHULDPRESUMPTIE	30
§ 4.1: INLEIDING	30
§ 4.2: UITBREIDING GRONDEN VOORLOPIGE HECHTENIS EN HET RECHT OP VRIJHEID EN VEILIGHEID	30
§ 4.3: UITBREIDING GRONDEN VOORLOPIGE HECHTENIS EN DE ONSCHULDPRESUMPTIE	33
§ 4.4: DE PRAKTIJK VAN SCHORSING ONDER ZEKERHEIDSTELLING GEANALYSEERD	35
CONCLUSIE	37
ABSTRACT	39
LITERATUURLIJST	40

Inleiding

In 2015 is de 'Wet tot uitbreiding van de gronden voor voorlopige hechtenis' ingevoerd. De rechter wordt daarmee een nieuw handvat geboden om verdachten van een specifieke groep misdrijven, welke ernstige verstoringen van de openbare orde veroorzaken, in voorlopige hechtenis te plaatsen op grond van artikel 67a, lid 2 Wetboek van Strafvordering (hierna: Sv). De wet heeft ten doel bij geweld in de publieke ruimte en geweld tegen personen met een publieke taak de mogelijkheden voor de toepassing van voorlopige hechtenis te verruimen met het oogmerk een 'lik-op-stukreactie' te geven op het strafbare gedrag.¹ Zo noemde de minister in de Memorie van Toelichting de voorlopige hechtenis nodig als een directe reactie om aan de verdachte en de omgeving duidelijk te maken dat het gedrag beëindigd wordt en onaanvaardbaar is.² De wet is controversieel te noemen door dit oogmerk, nu voorlopige hechtenis preventief dient te worden toegepast en niet als een reactie om afkeuring uit te drukken. De wet krijgt derhalve een punitief karakter. Daarnaast wordt de noodzaak van de wet betwijfeld. Uit onderzoek is immers gebleken dat voorlopige hechtenis voor de invoering van de wet reeds ruimhartig werd toegepast door rechters.³ Een ruime interpretatie van de reeds bestaande gronden was hiervoor mede verantwoordelijk.

De frequente toepassing van de voorlopige hechtenis heeft mede het debat heropend voor mogelijke alternatieven. Er is derhalve in de laatste jaren meermalen gepleit voor frequentere toepassing van schorsing en doorbreking van het slapende bestaan van de borgsom, dat dit probleem wellicht in de toekomst zou kunnen ondervangen. De schorsing onder zekerheidstelling werd reeds in 1926 ingevoerd in het Nederlandse strafprocesrecht, maar heeft nimmer een vooraanstaande positie verworven in de praktijk. Dit is opmerkelijk gezien het feit dat voorlopige hechtenis een 'ultimum remediumkarakter' heeft en de rechter dientengevolge altijd minder ingrijpende alternatieven behoort te overwegen.

Voorlopige hechtenis is eveneens in het Europees recht geregeld. Artikel 5 en 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (hierna: EVRM) behelzen respectievelijk het recht op vrijheid en veiligheid en het recht op een eerlijk proces. Hieronder dient onder meer te worden verstaan dat een persoon niet zonder grond van zijn vrijheid beroofd mag worden (artikel 5) en dat eenieder tegen wie vervolging is ingesteld voor onschuldig wordt gehouden totdat zijn schuld in rechte is komen vast te staan (artikel 6). Dit laatste brengt mee dat de voorlopige hechtenis niet punitief dient te worden toegepast.⁴

De Nederlandse rechter wordt op grond van artikel 5, lid 3 van het EVRM eveneens verplicht om minder vergaande alternatieven voor voorlopige hechtenis te overwegen. Hieruit volgt dat voorlopige hechtenis slechts in uitzonderlijke omstandigheden moet worden toegepast en de verdachte

¹ Kamerstukken II 2011/12, 33 360, nr. 3, p. 1.

² Kamerstukken II 2011/12, 33 360, nr. 3, p. 1-2.

³ A.H. Klip, 'Voorlopige hechtenis', *Delikt & Delinkwent* 2012/8, p. 87.

⁴ EHRM 9 december 2014, 15911/08 (Geisterfer t. Nederland).

derhalve in beginsel zijn berechting in vrijheid mag afwachten. Aan de invrijheidstelling mogen evenwel voorwaarden verbonden worden. Zekerheidstelling door de verdachte is een voorbeeld van een voorwaarde die gesteld kan worden.

Deze scriptie heeft als doel om te onderzoeken hoe de verruiming van de gronden van voorlopige hechtenis, alsmede de geringe praktijk van toepassing van schorsing onder zekerheidstelling, zich verhoudt tot voornoemde mensenrechten. De centrale vraag in dit onderzoek luidt dan ook als volgt:

'Is de uitbreiding van gronden voor voorlopige hechtenis – en de terughoudende toepassing van schorsing (onder zekerheidstelling) - verenigbaar met het recht op vrijheid en de onschuldpresumptie, zoals neergelegd in artikel 5 en 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens?'

De indeling van dit onderzoek is als volgt. In hoofdstuk 1 zal het Nederlandse stelsel van voorlopige hechtenis worden onderzocht. Hierin zal de achtergrond en de doelen van het voorarrest naar voren komen, alsmede de voorwaarden voor toepassing en de waarborgen die daardoor aan de verdachte worden geboden. De huidige toepassing in de praktijk zal eveneens aan bod komen, waarbij in het bijzonder aandacht wordt besteed aan de schorsing onder zekerheidstelling. Hoofdstuk 2 zal de uitbreiding van de gronden voor voorlopige hechtenis uiteenzetten. Daarbij zal onder meer het doel van de wetgever en de toepassingsvoorwaarden worden besproken. In hoofdstuk 3 zullen het recht op vrijheid en de onschuldpresumptie, zoals opgenomen in artikel 5 en 6 EVRM, worden belicht. Hierin komt onder meer naar voren welke grenzen zijn getrokken ten aanzien van de toepassing van voorlopige hechtenis. Voorts zal belicht worden in hoeverre het gebruik van minder vergaande alternatieven vereist wordt. Dit vormt in dit onderzoek het toetsingskader. In hoofdstuk 4 zal worden onderzocht in hoeverre de wetswijziging, in samenhang met de huidige toepassing van voorlopige hechtenis (waaronder schorsing onder zekerheidstelling), zich daarmee kan verenigen. Het onderzoek zal worden afgesloten met een conclusie.

Hoofdstuk 1: Het stelsel van voorlopige hechtenis

§ 1.1: Inleiding

Dit hoofdstuk staat in het teken van het stelsel van voorlopige hechtenis, zoals gecodificeerd in de tweede afdeling van titel IV van het Wetboek van Strafvordering (hierna: Sv). De Wet tot uitbreiding van de gronden voor voorlopige hechtenis zal in dit hoofdstuk buiten beschouwing blijven, nu dit in hoofdstuk 2 aan bod komt. In paragraaf 2 zal kort worden stil gestaan bij de achtergrond van voorlopige hechtenis, waarin onder meer de strafvorderlijke doelen van voorlopige hechtenis worden benoemd. In paragraaf 3 worden de toepassingsvoorwaarden belicht, gevolgd door de verschillende vormen (bewaring, gevangenhouding en gevangenneming) in paragraaf 4. Voorts worden de mogelijkheden tot schorsing van de voorlopige hechtenis besproken, waarbij in het bijzonder de schorsing onder zekerheidstelling, beter bekend als de betaling van een borgsom, uiteen wordt gezet (paragraaf 5). Tot slot zal de huidige praktijk ten aanzien van voorlopige hechtenis en de schorsing onder zekerheidstelling worden belicht (paragraaf 6).

§ 1.2: Achtergrond

Voorlopige hechtenis is een van de meest besproken en controversiële dwangmiddelen in Nederland. De opsluiting die direct volgt na de aanhouding leidt regelmatig tot een ernstige verstoring van de sociale relaties en verlies van woning en werk. De voorlopige hechtenis kan daarnaast een behoorlijke mentale impact hebben op de verdachte. Van Zyl Smit en Snacken beschrijven de detentie van voorlopig gehechten als 'particularly distressing', nu zij in onzekerheid zitten ten aanzien van de duur van de opsluiting, de uitkomst van de strafrechtelijke procedure en – met name als het gaat om de eerste keer dat de verdachte in detentie zit – de omstandigheden in detentie.⁵ Deze 'entry shock' kan leiden tot een hoog niveau van psychologische stress. De voorlopige hechtenis kan vervolgens maanden voortduren voordat ter terechtzitting over de (on)schuld van de verdachte wordt geoordeeld. Een goede regeling van deze materie was mede hierdoor een van de voornaamste doelen van de wetgever.⁶

Contrair aan de belangen van de verdachte staat het belang van de maatschappij dat kan worden gediend door de verdachte van zijn vrijheid te beroven.⁷ Dit maatschappelijk belang wordt geconcretiseerd in de strafvorderlijke doelen van voorlopige hechtenis. Als eerste doel kan de waarheidsvinding in strafzaken worden genoemd. Het tweede doel betreft het veilig stellen van de tenuitvoerlegging in strafzaken. Het derde doel is het beveiligen van de maatschappij tegen gevaarlijke personen. Ten slotte kan als vierde doel (het voorkomen van) de geschokte rechtsorde worden genoemd. Voorlopige hechtenis dient te strekken tot verwezenlijking van (een of meer) van voornoemde strafvorderlijke doelen.⁸ In het belang van een effectieve rechtspleging behoren deze doelen niet te

⁵ D. van Zyl Smit & S. Snacken, *Principles of European Prison Law and Policy*, Oxford: Oxford University Press 2009, p. 48.

⁶ J.M. Reijntjes, *Minkenhof's Nederlandse Strafvordering*, Deventer: Kluwer 2009, p. 151-152.

⁷ EHRM 9 december 2014, 15911/08 (Geisterfer t. Nederland), r.o. 38.

⁸ W. Wedzinga, *Voorarrest*, Ars Aequi Libri 1999, p. 12 e.v.

worden gefrustreerd. Voorlopige hechtenis kan daarom eveneens als preventieve hechtenis worden geduid.

Onder invloed van aanhangers van de Klassieke Richting kreeg de onschuldpresumptie een prominente plaats in de discussies over het voorarrest.⁹ In het licht van dat beginsel werd de voorlopige hechtenis gezien als een noodzakelijk kwaad. Dat kwaad kon alleen worden gerechtvaardigd door zijn door het algemeen belang gevorderde noodzakelijkheid. Zo stelde minister van justitie Modderman in 1883 ter gelegenheid van de herziening van het Wetboek van Strafvordering dat door de wetgever al het mogelijke moest worden aangewend om de preventieve hechtenis binnen de engst mogelijke grenzen te beperken.¹⁰

Het stelsel van voorlopige hechtenis behelst daarom waarborgen voor de verdachte die het toepassingsbereik van het dwangmiddel beperken. In artikel 67 en 67a Sv wordt nauwkeurig voorgeschreven in welke gevallen voorlopige hechtenis mogelijk is, alsmede op welke gronden de voorlopige hechtenis kan worden bevolen. Een bevel tot voorlopige hechtenis, dan wel afwijzing van een verzoek tot opheffing, dient deugdelijk gemotiveerd te zijn¹¹ en de verdachte dient op grond van artikel 65, lid 1 Sv op de vordering te worden gehoord. Tevens dienen de eisen van subsidiariteit en proportionaliteit in acht te worden genomen. Deze beginselen van een goede procesorde houden in dat iedere strafvorderlijke bevoegdheid slechts kan worden aangewend als het algemeen belang dit dringend vordert en de inbreuk op de belangen van de verdachte niet groter is dan wordt gerechtvaardigd door de omstandigheden.¹²

§ 1.3: Voorwaarden van voorlopige hechtenis

In de artikelen 67 en 67a Sv zijn een viertal voorwaarden opgenomen op basis waarvan de rechter-commissaris moet oordelen of voorlopige hechtenis kan worden bevolen. In de eerste twee leden van artikel 67 worden de zogenoemde gevallen aangeduid. In lid 3 van artikel 67 is bepaald dat toepassing alleen mogelijk is wanneer uit feiten en omstandigheden blijkt van ernstige bezwaren tegen de verdachte. Voorts moet er sprake zijn van een grond. De gronden worden in artikel 67a lid 1 en 2 Sv geregeld. Tot slot geeft artikel 67a lid 3 Sv het anticipatiegebod.

§ 1.3.1: Gevallen van voorlopige hechtenis

De beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit brengen mee dat eisen worden gesteld aan de ernst van het strafbare feit waaraan moet zijn voldaan voordat voorlopige hechtenis kan worden

⁹ J. uit Beijerse, *Op verdenking gevangengezet. Het voorarrest tussen beginselen en praktische behoeften*, Ars Aequi Libri 1998, p. 16 en 47.

¹⁰ Uit Beijerse 1998, p. 20.

¹¹ Artikel 78, tweede lid Sv.

¹² ECLI:NL:HR:1978:AC2751 (Braak bij binnentreden).

gehanteerd.¹³ Artikel 67 Sv geeft derhalve een opsomming van de gevallen waarin voorlopige hechtenis mogelijk is.

De eerste categorie van gevallen is omschreven in artikel 67, lid 1 sub a Sv: een misdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van vier jaren of meer is gesteld. De verschillende deelnemingsvormen zijn van overeenkomstige toepassing. Voorlopige hechtenis kan dus worden toegepast bij een verdenking van medeplichtigheid aan een misdrijf waarop 4 jaar of meer staat.¹⁴ In artikel 67, lid 1 sub b en c staat een scala aan bijzondere misdrijven (limitatief) opgesomd als gevallen waarin voorlopige hechtenis mogelijk is. Deze vormen samen de tweede categorie van gevallen voor voorlopige hechtenis. Tot slot wordt in artikel 67, lid 2 bepaald dat verdachten zonder vaste woon- of verblijfplaats in Nederland in voorlopige hechtenis kunnen worden geplaatst indien zij verdacht worden van een misdrijf waarvan de rechtbanken kennisnemen en waarop naar de wettelijke omschrijving gevangenisstraf is gesteld.

In de wet is vrijwel geen (ernstig) misdrijf meer te vinden dat niet een geval oplevert voor voorlopige hechtenis. De wetgever heeft zich met name het afgelopen decennium ingespannen om steeds meer, minder ernstige misdrijven onder de voorlopige hechtenisregeling te brengen.¹⁵ Die uitbreiding vond enerzijds plaats door het verhogen van de strafmaxima en anderzijds door het uitbreiden van de lijst van artikel 67, lid 1 sub b en c Sv. Hierdoor is de beoordeling of sprake is van een geval voor voorlopige hechtenis voor rechters geen echte toets meer. Door het de facto wegvallen van deze toets, gaat van artikel 67, lid 1 Sv vrijwel geen enkele beperkende werking meer uit.

§ 1.3.2: Ernstige bezwaren

De tweede voorwaarde is de eis van ernstige bezwaren. Artikel 67, lid 3 Sv bepaalt dat toepassing van voorlopige hechtenis alleen mogelijk is wanneer uit feiten en omstandigheden blijkt dat er ernstige bezwaren bestaan tegen de verdachte. Hiermee wordt een minimale graad van verdenking bedoeld, alvorens voorlopige hechtenis kan worden toegepast. Dit criterium is een zwaardere toets dan het redelijk vermoeden van schuld dat is opgenomen in artikel 27 Sv. Wanneer er sprake is van ernstig bezwaren valt in algemene zin niet te zeggen, daar dit telkens moet worden bepaald aan de hand van de omstandigheden van het geval, hetgeen het criterium een subjectief karakter geeft. De rechter zal zich moeten buigen over de betrouwbaarheid van het belastend materiaal en de processuele opstelling van de verdachte.¹⁶ Voorts kan de rechter bij ernstige delicten met minder genoegen nemen om ernstige bezwaren aan te nemen.¹⁷

¹³ Wedzinga 1999, p. 33.

¹⁴ Reijntjes 2009, p. 155.

¹⁵ J.H. Janssen, F.W.H. van den Emster en T.B. Trotman, 'Strafrechters over de praktijk van de voorlopige hechtenis. Een oordeel van de werkvloer!', *Data Juridica* 2014/395, p. 432.

¹⁶ Wedzinga 1999, p. 42.

¹⁷ EHRM 28/10/1994, app. No. 14310/88 (Murray v. United Kingdom).

§ 1.3.3: Gronden

Voor 1838 werd het voorarrest toegepast vanwege de zwaarte van het feit of de mate van verdenking, zonder dat er een individuele beoordeling werd gemaakt van de noodzaak van toepassing. In het wetboek van 1838 kwam daar verandering in. Er moest naast een bepaalde mate van verdenking tevens sprake zijn van een zwaar feit, maar ook van een bepaalde noodzaak voor toepassing.¹⁸ Dientengevolge verlangt de wet als derde wettelijke voorwaarde dat er sprake is van een grond voordat voorlopige hechtenis kan worden bevolen. Een grond is hier te verstaan als een door de wetgever toegelaten doel met het oog waarop voorlopige hechtenis mag worden bevolen.¹⁹ De gronden zijn limitatief opgenomen in artikel 67a Sv.

De enige grond die in 1838 in de wettelijke regeling werd genoemd was het vluchtgevaar.²⁰ De noodzakelijkheid van het voorarrest werd gevonden in de functie van het verzekeren van de strafoplegging. Ondanks de gevaren die vlucht voor de samenleving met zich mee kon brengen, wenste men het vluchtgevaar alleen aan te nemen als daar concrete aanwijzingen voor waren. Een belangrijk adagium in dat verband was dat het beter was dat tien onschuldigen vluchtten dan dat er één onschuldig werd vastgehouden. De aanwijzingen moesten vlucht niet alleen mogelijk, maar ook waarschijnlijk maken.

Thans moet onder vluchtgevaar worden verstaan het gevaar dat de verdachte zich onttrekt aan berechting en tenuitvoerlegging van een eventuele straf. Het gevaar voor vlucht moet blijken uit gedragingen van de verdachte of uit bepaalde, hem persoonlijk betreffende omstandigheden.²¹ De omschrijving van de grond is dus niet noemenswaardig gewijzigd, maar in de loop van de tijd werd in plaats van concrete aanwijzingen steeds vaker genoegen genomen met 'wettelijke vermoedens' voor het aannemen van vluchtgevaar.²² Deze vermoedens kunnen bestaan uit de zwaarte van de straf, de zwervende levenswijze, het zijn van vreemdeling en het niet hebben van een vaste woonplaats hier ten lande. Hoewel het enige gegeven dat iemand een buitenlander is en/of dat het niet hebben van een vaste woon- of verblijfplaats in Nederland onvoldoende is om vluchtgevaar aan te nemen, blijken deze omstandigheden thans buitengewoon belangrijke indicatoren voor vluchtgevaar.²³ Er is in de praktijk dan nog maar weinig nodig om uit bepaalde gedragingen van de verdachte, of uit bepaalde, hem persoonlijk betreffende omstandigheden, een ernstig gevaar voor vlucht aan te nemen.

Artikel 67a, lid 2 Sv geeft de tweede grond voor voorlopige hechtenis, zijnde de gewichtige reden van maatschappelijke veiligheid, waarvan uit bepaalde omstandigheden moet blijken. Hierin is een limitatieve opsomming gegeven ten aanzien van de redenen van maatschappelijke veiligheid die in aanmerking komen.²⁴ De eerste luidt dat er sprake is van een feit waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van 12 jaren of meer is gesteld en de rechtsorde ernstig door dat feit is geschokt.

¹⁸ Uit Beijerse 1998, p. 50.

¹⁹ G.J.M. Corstens & M.J. Borgers, *Het Nederlands Strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2014, p. 453.

²⁰ Uit Beijerse 1998, p. 53.

²¹ Art. 67a, eerste lid Sv.

²² Uit Beijerse 1998, p. 63.

²³ Janssen, Van den Emster & Trotman, *DJ* 2014/395, p. 435.

²⁴ Corstens & Borgers 2014.

Voor de vraag of er sprake is van een feit waar een gevangenisstraf van 12 jaren of meer is gesteld, kan worden opgemerkt dat, evenals bij de vaststelling of sprake is van een geval (zie § 1.3.1), de deelnemingsvormen van overeenkomstige toepassing zijn.

De geschokte rechtsorde is een abstract criterium. De rechter zal de concrete feiten en omstandigheden van het geval moeten beoordelen. De geschokte rechtsorde kan op grond van de wet en Europese jurisprudentie het beste als volgt worden gedefinieerd. De rechtsorde is geschokt als het door de verdachte begane misdrijf zo ernstig is dat vrijlating van de verdachte in strijd zou komen met de algemene opvattingen over de toepassing van het (straf)recht.²⁵ De maximumstraf die op het misdrijf is gesteld is daarbij niet beslissend, maar vormt een indicator. Janssen, Van den Emster en Trotman stellen dat rechters in de voorlopige hechtenispraktijk de eerstgenoemde voorwaarde van een wettelijke omschrijving van twaalf jaar of meer hanteren als dé indicator voor het aannemen van deze grond.²⁶ De vraag of de rechtsorde in concrete of abstracte zin geschokt is, krijgt in het algemeen weinig aandacht. Rechters laten zich daarbij, zeker in de voorfase, leiden door de kwalificatie van het Openbaar Ministerie, die uit opportuniteitsoverwegingen vaak overkwalificeert.

De tweede en derde categorie van de gewichtige redenen van maatschappelijke veiligheid omvatten meerdere varianten van recidivegevaar. Hiermee kan de samenleving tegen frequente recidivisten worden beschermd. Het gevaar voor herhaling werd aanvankelijk nog niet als grond erkend.²⁷ Tijdens de NJV-vergadering van 1871 stelde Modderman dat het te ver ging dat iemand ten aanzien waarvan nog slechte het vermoeden bestond dat hij een strafbaar feit had gepleegd, werd vastgehouden vanwege een tweede vermoeden dat hij opnieuw een strafbaar feit zou plegen, omdat men dan wel alle 'gevaarlijke sujetten' kon vastzetten. Later werd het herhalingsgevaar de belangrijkste grond voor de 'gewoontemisdadigers'. Thans kent de wet drie vormen voor recidivegevaar. De grond kan op grond van artikel 67a lid 2 sub 2 Sv worden aangenomen indien er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat de verdachte een misdrijf zal begaan waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van 6 jaren of meer is gesteld of waardoor de veiligheid van de staat of de gezondheid van personen in gevaar kan worden gebracht, dan wel algemeen gevaar voor goederen kan ontstaan. De recidivegrond kan ook op grond van artikel 67a, lid 2 sub 3 Sv worden aangenomen indien er sprake is van misdrijven die als veelplegersmisdrijven worden aangemerkt (bijvoorbeeld bedreiging, mishandeling, diefstal en heling), terwijl nog geen vijf jaren zijn verlopen sinds de verdachte wegens zo een misdrijf onherroepelijk is veroordeeld tot een vrijheidsbenemende straf of maatregel, een vrijheidsbeperkende maatregel of een taakstraf (al dan niet bij strafbeschikking).²⁸ Voorts moet rekening worden gehouden dat de verdachte wederom een van die misdrijven zal begaan.

De recidivegrond wordt eveneens graag door rechters aangenomen.²⁹ Het kabinet van de rechter-commissaris in Rotterdam hanteert de volgende lijst van feiten en omstandigheden die (onder

²⁵ Janssen, Van den Emster & Trotman, *DJ* 2014/395, p. 435.

²⁶ *Idem*.

²⁷ Uit Beijerse 1998, p. 56.

²⁸ Janssen, Van den Emster & Trotman, *DJ* 2014/395, p. 436.

²⁹ *Idem*.

meer) worden gebruikt bij het aannemen van recidivegevaar: een lucratief karakter van het feit, verlavingsproblematiek, psychische en/of psychosociale en/of relationele problemen, waarvoor nog geen oplossing is gevonden, een verdachte die disproportioneel reageert bij een geringe aanleiding of een verdachte die geen legale inkomsten en/of schulden heeft.

De laatste categorie die in dit hoofdstuk zal worden besproken is het collusiegevaar ofwel de onderzoeksgrond. Dit houdt in dat voorlopige hechtenis in redelijkheid noodzakelijk is voor het aan de dag brengen van de waarheid. De enkele mededeling dat ten behoeve van de waarheidsvinding nog onderzoek nodig is – en de verdachte daarom gehecht moet blijven – volstaat niet. Daarmee is immers nog niets gezegd over het al dan niet bestaan van het gevaar dat de verdachte de waarheidsvinding zal frustreren wanneer hij op vrije voeten wordt gesteld.³⁰ De onderzoeksgrond wordt in de eerste fase van het onderzoek gemakkelijk aangenomen om de voortgang niet te frustreren.³¹ Problematisch is echter dat ook in latere fases van het onderzoek de grond overeind wordt gehouden als de voorlopige hechtenis niet door andere gronden gedragen kan worden. Als niet concreet wordt gemaakt welk onderzoek nog gedaan moet worden en hoe de verdachte dat kan frustreren, betekent dit in de praktijk niet per definitie dat de grond komt te vervallen.³²

§ 1.3.4: Het anticipatiegebod

Artikel 67a, lid 3 Sv stelt de eis dat voorlopige hechtenis achterwege moet blijven, wanneer ernstig rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid dat aan de verdachte in geval van veroordeling geen onvoorwaardelijke vrijheidsstraf of tot vrijheidsbeneming strekkende maatregel zal worden opgelegd. Deze eis, ook bekend als het anticipatiegebod, is de vierde en laatste wettelijke voorwaarde voor voorlopige hechtenis. De rechter die over de voorlopige hechtenis beslist zal derhalve een inschatting moeten maken over een eventuele strafoplegging. In de praktijk lijken rechters niet te anticiperen om te kijken of een bevel achterwege kan blijven, maar op de op te leggen straf.³³

§ 1.4: Vormen van voorlopige hechtenis

Artikel 133 Sv geeft de definitie van voorlopige hechtenis, namelijk de 'vrijheidsbeneming ingevolge enig bevel van bewaring, gevangenneming of gevangenhouding'. Dit onderscheid in drie vormen komt onder meer tot uiting door verschillende gezaghebbende autoriteiten, wat onder meer tot gevolg heeft dat naarmate een dwangmiddel zwaarder wordt, het door een hogere autoriteit (respectievelijk rechter-commissaris, raadkamer, politierechter of meervoudige kamer) moet worden aangewend.³⁴ In deze paragraaf zullen de verschillende vormen kort worden besproken.

³⁰ Corstens & Borgers 2014, p. 460.

³¹ Janssen, Van den Emster & Trotman, *DJ* 2014/395, p. 437.

³² *Idem*.

³³ Janssen, Van den Emster & Trotman, *DJ* 2014/395, p. 437-438.

³⁴ Corstens & Borgers 2014, p. 447.

§ 1.4.1: Bewaring

De bewaring wordt volgens artikel 63 Sv op vordering van de officier van justitie door de rechter-commissaris bevolen. Het bevel is van kracht gedurende een door de rechter-commissaris te bepalen termijn van ten hoogste 14 dagen. De verdachte dient (in beginsel), alvorens het bevel tot bewaring wordt gegeven, te worden gehoord op de vordering.³⁵ Tegen toewijzing van de vordering staat voor de verdachte geen beroep open. Wel kan hij een verzoek tot opheffing doen.³⁶

§ 1.4.2: Gevangenhouding

Bewaring kan gevolgd worden door gevangenhouding. De gevangenhouding kan op vordering van de officier van justitie door de rechtbank worden bevolen.³⁷ Artikel 65 Sv stelt de voorwaarde dat de verdachte zich in bewaring bevindt. Doorgaans zal de raadkamer beslissen op de vordering gevangenhouding, maar de zittingsrechter kan tevens een bevel afgeven wanneer de verdachte tijdens de bewaring terechtstaat, hetgeen het geval is bij de zogenoemde snelrechtzittingen. De gevangenhouding kan voor maximaal 90 dagen worden verleend. De termijn kan voor het onderzoek ter terechtzitting tweemaal worden verlengd, mits de duur van het bevel gevangenhouding en de verlenging(en) daarvan de termijn van 90 dagen niet overschrijden.³⁸

§ 1.4.3: Gevangenneming

Een derde vorm van voorlopige hechtenis is gevangenneming. De gevangenneming kan op vier verschillende wijzen worden bevolen. Allereerst kan de gevangenneming reeds voor de aanvang van het onderzoek ter terechtzitting worden bevolen om de uitlevering van de verdachte te verkrijgen.³⁹ Dit kan bijvoorbeeld wenselijk zijn in de situatie dat een land alleen een persoon uitlevert indien zijn vrijheidsbeneming door een rechtbank is gelast.

Voorts kan de gevangenneming worden bevolen als de verdachte terecht staat en zich op vrije voeten bevindt. Het bevel kan door de (politie)rechter ambtshalve worden afgegeven of op vordering van de officier van justitie.

Een derde mogelijkheid voor het afgeven van een bevel gevangenneming bestaat nadat het onderzoek ter terechtzitting is aangevangen. Dit maakt de toepassing van supersnelrecht mogelijk. Dit houdt in dat nog tijdens de inverzekeringstelling het onderzoek ter terechtzitting aanvangt, waar dan vervolgens de gevangenneming wordt gevorderd.⁴⁰

Tot slot kan de gevangenneming worden bevolen indien de voortzetting van de vrijheidsbeneming wenselijk is, terwijl de geldige titel daarvoor is verstreken.⁴¹ Dit is bijvoorbeeld het

³⁵ Art. 63, derde lid Sv.

³⁶ Art. 69 Sv.

³⁷ Art. 65, eerste lid Sv.

³⁸ Art. 66 Sv.

³⁹ Art. 65, derde lid Sv.

⁴⁰ Corstens & Borgers, p. 448.

⁴¹ Art. 66a Sv.

geval als een verdachte in vrijheid moet worden gesteld, omdat de officier van justitie verzuimd heeft tijdig een verlengingsvordering te doen. Deze vierde mogelijkheid geldt derhalve als een reparatievoorziening.⁴² Dit is echter op grond van artikel 66a, lid 1 Sv alleen mogelijk indien de voorwaarden voor toepassing van voorlopige hechtenis nog bestaan en het bevel was gegeven terzake van verdenking van een misdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van acht jaar of meer is gesteld.

§ 1.5: Alternatieven voor voorlopige hechtenis

In paragraaf 1.2 is beschreven dat een bevel tot voorlopige hechtenis dient te strekken tot verwezenlijking van een strafvorderlijk doel. Op basis van het subsidiariteitsvereiste – en artikel 5 EVRM (zie hoofdstuk 3) – zal de rechter altijd moeten nagaan of het te bereiken doel met een minder ingrijpend alternatief kan worden bewerkstelligd. Onder bepaalde omstandigheden kan bijvoorbeeld met de dreiging van voorlopige hechtenis worden volstaan. De rechter heeft dan de mogelijkheid om de (tenuitvoerlegging van de) voorlopige hechtenis te schorsen op grond van artikel 80, lid 1 Sv. Dit kan ambtshalve of op verzoek van het openbaar ministerie of de verdachte. De verdachte zal zich voorafgaand bereid moeten verklaren om – door de rechter bepaalde – voorwaarden na te komen. Onder deze voorwaarden zal altijd moeten worden opgenomen dat de verdachte, indien de opheffing van de schorsing wordt bevolen, zich niet aan tenuitvoerlegging van het bevel voorlopige hechtenis zal onttrekken en dat de verdachte zich bij een eventuele veroordeling voor het feit waarvoor de voorlopige hechtenis is bevolen, zich niet aan de tenuitvoerlegging onttrekt. Tevens zal de verdachte in sommige gevallen worden verplicht om medewerking te verlenen ten behoeve van het vaststellen van zijn identiteit. In het bepalen van de overige voorwaarden is de rechter vrij, mits zij de vrijheid van godsdienst of levensovertuiging en de staatkundige vrijheid van de verdachte niet beperken.⁴³ Enkele voorbeelden van deze overige voorwaarden zijn elektronisch huisarrest, inleveren van identiteitsdocumenten of een dagelijkse meldplicht bij de politie.

In het kader van de implementatie van kaderbesluit 2009/829/JBZ van de Raad van de Europese Unie van 23 oktober 2009 is thans in het Wetboek van Strafvordering opgenomen dat andere lidstaten van de Europese Unie toezicht kunnen houden op door Nederland opgelegde toezichtmaatregelen als alternatief voor voorlopige hechtenis of als voorwaarde van de schorsing van voorlopige hechtenis.⁴⁴ De in het kaderbesluit opgestelde maatregelen hebben, naast een betere bescherming van het publiek, ten doel om in de Europese Unie het recht op vrijheid en het vermoeden van onschuld te versterken.⁴⁵ Derhalve wordt met dit kaderbesluit ernaar gestreefd om, als alternatief voor voorlopige hechtenis, de

⁴² Corstens & Borgers 2014, p. 449.

⁴³ Reijntjes 2009, p. 169.

⁴⁴ Artikel 5:3:3 Sv.

⁴⁵ Kaderbesluit 2009/929 van de Raad inzake de toepassing, tussen de lidstaten van de Europese Unie, van het beginsel van wederzijdse erkenning op beslissingen inzake toezichtmaatregelen als alternatief voor voorlopige hechtenis, onder (4).

toepassing van niet-vrijheidsberovende maatregelen te bevorderen. Deze maatregelen kunnen bijvoorbeeld zijn: het gebod om een bepaalde autoriteit in kennis te stellen van elke wijziging van woon- of verblijfplaats, het verbod bepaalde locaties, plaatsen of afgebakende gebieden te betreden, het gebod op bepaalde tijdstippen of gedurende een bepaalde periode op een bepaalde locatie aanwezig te zijn, de beperking van het recht om de uitvoerende lidstaat te verlaten, het gebod zich op bepaalde tijdstippen bij een bepaalde instantie te melden, het verbod contact te leggen of te laten leggen met bepaalde personen of instellingen of andere toezichtmaatregelen op de naleving waarvan de uitvoerende lidstaat bereid is toe te zien.⁴⁶

Het openbaar ministerie kan een bevel tot schorsing toezenden aan de lidstaat van herkomst, die vervolgens, in het licht van wederzijdse erkenning, in beginsel verplicht is om de beslissing te erkennen en toezicht te houden op de naleving van de gestelde voorwaarden.⁴⁷ De verdachte moet daar wel zijn vaste woon- of verblijfplaats hebben en in moeten stemmen met de terugkeer naar die staat. Vanzelfsprekend geldt deze verplichting eveneens voor Nederland wanneer een lidstaat de tenuitvoerlegging van toezichtmaatregelen aan Nederland overdraagt.

De wetwijziging is met name interessant voor buitenlandse EU-burgers, die in Nederland van een strafbaar feit worden verdacht waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten. Zoals reeds in paragraaf 1.3.3 is genoemd, is het zijn van buitenlander in de praktijk een belangrijke indicator gebleken voor het aannemen van een ernstig gevaar voor vlucht. De rechter-commissaris zal zich bij het onderzoek naar vluchtgevaar rekenschap moeten geven van deze mogelijkheid.

§ 1.5.1: De zekerheidstelling

De rechter kan bepalen dat de verdachte zekerheid moet stellen als aanvullende waarborg voor de nakoming van de voorwaarden die bij de schorsing zijn gesteld. Dit is in artikel 80, lid 3 Sv geregeld. De zekerheidstelling wordt doorgaans aangeduid als 'borgsom' of 'borgtocht'.⁴⁸ De borgsom noch de borgtocht is echter een juridische zelfstandige entiteit in het commune straf- en strafprocesrecht. Nergens in het Wetboek van Strafvordering noch in het Wetboek van Strafrecht treft men de term 'borgsom' of 'borgtocht' aan. In dit onderzoek zal derhalve de term 'zekerheidstelling' gehanteerd worden.

Het stellen van zekerheid kan door de verdachte zelf of door een derde, waarbij de derde geldwaarden stort of een verbintenis als waarborg op zich neemt.⁴⁹ Dit laatste komt, hoewel wettelijk toegestaan, in de praktijk nooit voor.⁵⁰ Het bedrag van de zekerheidstelling dient in overeenstemming te zijn met de draagkracht van de verdachte, althans wanneer de verdachte zelf de borgsom stort.⁵¹

⁴⁶ Artikel 5:3:3 Sv.

⁴⁷ Kamerstukken II 2012/13, 33 422, nr. 3, p.1 en artikel 5:3:16, lid 1 Sv.

⁴⁸ A.R. Houweling, *Op borgsom vrij. Schorsing van de voorlopige hechtenis en rechterlijke bevelen ter handhaving van de openbare orde onder zekerheidstelling*, Bju 2009, p. 76.

⁴⁹ Houweling 2009, p. 80.

⁵⁰ Reijntjes 2009, p. 169.

⁵¹ Corstens & Borgers 2014.

De zekerheidstelling kan op verschillende manieren tot een einde komen. Allereerst wordt de borgsom teruggegeven aan diegene die de zekerheid heeft gesteld wanneer de rechter tot opheffing van het bevel tot voorlopige hechtenis beslist.⁵² Teruggave geschiedt ook indien de rechter beslist dat de gestelde zekerheid niet meer noodzakelijk is.⁵³ De rechter kan tevens ambtshalve of op vordering van het openbaar ministerie de opheffing van de schorsing bevelen.⁵⁴ Indien de opheffing aan de verdachte te wijten is, door bijvoorbeeld het niet nakomen van de gestelde voorwaarden, kan bij de beslissing tot opheffing tevens worden besloten dat de zekerheid vervallen wordt verklaard aan de staat.⁵⁵

Het doel van de zekerheidstelling is tweeledig.⁵⁶ Allereerst zal de zekerheidstelling door de verdachte de rechter ervan moeten overtuigen dat hij zijn bereidverklaring tot nakoming van de opgelegde voorwaarden serieus neemt. Daarnaast dient de zekerheidstelling door de verdachte als een prikkel of extra waarborg tot nakoming van de opgelegde voorwaarden ex artikel 80, lid 1 Sv. De verdachte zal met het vooruitzicht van persoonlijk geldverlies niet snel de schorsingsvoorwaarden overtreden of niet nakomen.

Het karakter van de zekerheidstelling is te definiëren als accessoir aan het doel, gezien de ondersteunende functie ten aanzien van de gestelde voorwaarden.⁵⁷ Dit houdt in dat een zekerheidstelling nooit als zelfstandige voorwaarde kan worden opgelegd. Daarnaast is het karakter van de zekerheidstelling facultatief. De rechter is te allen tijde bevoegd, maar nimmer verplicht bij de schorsing van de voorlopige hechtenis zekerheidstelling te verlangen van de verdachte of een derde.

§ 1.6: Voorlopige hechtenis en zekerheidstelling in de praktijk

Het is thans vrijwel een feit van algemene bekendheid te noemen dat rechters niet terughoudend zijn bij de toepassing van voorlopige hechtenis. Een kritiekpunt op de gronden voor voorlopige hechtenis is dat zij ruim plegen te worden uitgelegd.⁵⁸ Daarnaast is opgemerkt dat de facto geen beperkende werking meer uitgaat van de voor toepassing vatbare gevallen. Dit resulteert in een frequentere toepassing van voorlopige hechtenis, alsmede een gemiddeld langere voortdurende van de vrijheidsbeneming. Dit heeft tot gevolg dat het percentage voorlopig gehechten op de totale gedetineerdenbevolking in Nederland in de jaren 2003-2011 volgens de Raad van Europa een van de allerhoogste van Europa was. Het aantal verdachten dat in diezelfde periode ten onrechte heeft vastgezeten is meer dan verdrievoudigd tot een kleine 5000 personen in 2012.⁵⁹ In 2013 zat bijna 40% van de in Nederland gedetineerde personen in voorlopige hechtenis.⁶⁰ Nederland neemt daarmee een leidende rol in Europa ten aanzien van de toepassing van voorlopige hechtenis. Veel veroordeelden

⁵² Art. 86, derde lid Sv.

⁵³ Art. 85 Sv.

⁵⁴ Art. 82, eerste lid Sv.

⁵⁵ Art. 83, eerste lid Sv.

⁵⁶ Houweling 2009, p. 113.

⁵⁷ Houweling 2009, p. 119 & 122.

⁵⁸ Corstens & Borgers 2014, p. 453.

⁵⁹ Janssen, Van den Emster & Trotman, *DJ* 2014/395, p. 430.

⁶⁰ <http://prisonstudies.org>.

hebben hun straf bij een veroordeling reeds uitgezeten. Het in de loop der jaren ontstane beeld dat voorlopige hechtenis 'automatisch' wordt toegepast, lijkt derhalve niet ongefundeerd te zijn.

Echter, uit de meest recente cijfers blijkt dat de toepassing van voorlopige hechtenis een daling heeft ingezet.⁶¹ Vanaf 2013 is het aantal zaken van voorlopig gehechten die dienen in eerste aanleg met bijna een derde verminderd. Dit kan onder meer verklaard worden door de daling van zware misdrijven (en de daaraan verbonden strafzaken), maar eveneens door het veranderde gedrag van rechters. Zo steeg het percentage van inbewaringstellingen die direct werden geschorst en daalde de gemiddelde duur van voorlopige hechtenis. Deze ontwikkeling is een stapje in de goede richting in het licht van het ultimum remedium karakter van voorlopige hechtenis. Nederland is daarmee, ten aanzien van toepassing van voorlopige hechtenis, in internationaal opzicht geen koploper meer, maar bevindt zich in de middenmoot.

In tegenstelling tot het bevel voorlopige hechtenis wordt zekerheidstelling vrijwel niet toegepast in de praktijk. Tussen 1999 en 2004 werd de modaliteit gemiddeld twee tot vijf keer toegepast bij schorsing van de voorlopige hechtenis per kabinet rechter-commissaris, terwijl er sprake was van een schorsing van de voorlopige hechtenis in 10 tot 25 procent van alle opgelegde voorlopige hechtenissen.⁶² Het contrast met andere Europese lidstaten is daarmee groot. Zo hebben voorlopig gehechte verdachten in Engeland en Wales op grond van de 'Bail Act 1976' een 'general right to bail'.⁶³ Het recht op invrijheidstelling komt op grond daarvan in beginsel toe aan alle verdachten die verschijnen voor de 'Magistrates' Court' of de 'Crown Court'.⁶⁴ Dit heeft geresulteerd in een aanzienlijk lager percentage van voorlopig gehechte verdachten ten opzichte van de gehele populatie van gedetineerden, te weten 13.3% in 2015.⁶⁵

Echter, de laatste jaren lijkt de zekerheidstelling nieuw leven te worden ingeblazen. Zo werd in het discussiestuk ten behoeve van de modernisering van het Wetboek van Strafvordering bij het onderdeel 'Vrijheidsbeperking en vrijheidsbeneming' een paragraaf toegevoegd, genaamd 'Bevordering van de toepassing van de borgsom en elektronisch toezicht'. Voorts werd in november 2013 de motie Van Tongeren aangenomen, waarin frequentere toepassing van de borgsom als alternatief voor de voorlopige hechtenis wordt bepleit.⁶⁶ Niet alleen in de politiek lijkt zekerheidstelling een ontwikkeling door te maken. Zo heeft de raadkamer van de rechtbank Rotterdam schorsing onder zekerheidstelling reeds een aantal keer toegepast, uitdrukkelijk met de bedoeling om ervaring op te doen met de modaliteit.⁶⁷

⁶¹ B. Berghuis, P. Linckens en A. Aanstoot, 'De voorlopige hechtenis een halt toegeroepen?', *Trema* 2016 (3)

⁶² Ben Polman, 'Het instituut van de borgsom in het Nederlandse strafprocesrecht', *Ars Aequi* juni 2015, p. 437.

⁶³ Houweling 2009, p. 379.

⁶⁴ Houweling 2009, p. 381.

⁶⁵ www.prisonstudies.org.

⁶⁶ Janssen, Van den Emster & Trotman, *DJ* 2014/395, p. 443.

⁶⁷ Polman, *AA* 2015, p. 437.

§1.7: Tussenconclusie

De voorlopige hechtenis is een strafvorderlijk dwangmiddel dat door de rechter kan worden bevolen, indien hij dit noodzakelijk acht in het licht van enig strafvorderlijk doel. Het bevel mag alleen worden gegeven indien dit in het belang van de maatschappij noodzakelijk is. De toepassing is aan banden gelegd door wettelijke vereisten, bestaande uit vastomlijnde gevallen, ernstige bezwaren tegen de verdachte en gronden. Tevens moet de rechter een anticipatietoets uitvoeren. Dit heeft niet geleid tot terughoudendheid bij de toepassing van het dwangmiddel. Een groot percentage van de in Nederland gedetineerde personen zit in voorlopige hechtenis, ondanks dat in de meest recente cijfers een daling zichtbaar is. De laatste jaren is de mogelijkheid tot schorsing (onder zekerheidstelling) in de politiek en de rechtspraak geëvalueerd. Dit heeft echter (vooralsnog) niet geleid tot frequentere toepassing van de modaliteit. De ruime toepassing van voorlopige hechtenis lijkt onder meer veroorzaakt te worden door het gemakkelijk aannemen van gronden door rechters in de praktijk. Dit heeft de wetgever evenwel niet ervan weerhouden om een nieuwe grond toe te voegen aan artikel 67a, lid 2 Sv. Deze uitbreiding van de gronden zal in het volgende hoofdstuk besproken worden.

Hoofdstuk 2: Uitbreiding gronden voorlopige hechtenis

§ 2.1: Inleiding

In 2011 wordt door Ivo Opstelten, de toenmalige minister van Veiligheid en Justitie, een conceptwetsvoorstel gepubliceerd, waarin wordt voorgesteld een nieuw onderdeel toe te voegen aan artikel 67a, lid 2, inhoudende de in § 1.4.3 genoemde voorwaarden voor het aannemen van een gewichtige reden voor maatschappelijke veiligheid.⁶⁸ Dit onderdeel is thans gecodificeerd en luidt als volgt:

'4. indien er sprake is van verdenking van een van de misdrijven omschreven in de artikelen 141, 157, 285, 300 tot en met 303 of 350 van het Wetboek van Strafrecht, begaan op een voor het publiek toegankelijke plaats, dan wel gericht tegen personen met een publieke taak, waardoor maatschappelijke onrust is ontstaan en de berechting van het misdrijf uiterlijk binnen een termijn van 17 dagen en 15 uren na aanhouding van de verdachte zal plaatsvinden;'

In dit hoofdstuk zal de Wet tot uitbreiding van de gronden voor voorlopige hechtenis inhoudelijk worden besproken. Hiermee is beoogd om de toepassing van voorlopige hechtenis te verruimen bij verdachten van geweldsdelicten in de publieke ruimte of tegen personen met een publieke taak. In paragraaf 2 en 3 zal de achtergrond en het doel van de wet besproken worden. In paragraaf 4 worden de bestanddelen 'voor het publiek toegankelijke plaats' en 'personen met een publieke taak' besproken, gevolgd door de kritische geluiden van de verschillende adviesorganen in paragraaf 5.

§ 2.2: De Wet tot uitbreiding van de gronden voor voorlopige hechtenis

De verruiming van gronden voor voorlopige hechtenis is niet geheel uit de lucht komen vallen. In 2008 werd door het College van procureurs-generaal reeds het idee geopperd de toepassingsvoorwaarden van voorlopige hechtenis te verruimen teneinde een effectieve en efficiënte toepassing van (super)snelrecht mogelijk te maken. De toenmalige minister Hirsch Ballin reageerde afwijzend op dit voorstel: feiten die niet ernstig genoeg zijn voor de toepassing van voorlopige hechtenis behoren niet vanwege de wenselijkheid van snelrecht alsnog voor vrijheidsbeneming in aanmerking te worden gebracht.⁶⁹ In deze reactie valt het in hoofdstuk 1 genoemde subsidiariteitsbeginsel te lezen.

In 2009 dienden Tweede Kamerleden Teeven en De Roon een motie in om de regeling van voorlopige hechtenis te verruimen om een effectief 'lik-op-stuk' beleid mogelijk te maken. Zij wensten aan artikel 67a Sv de bepaling toe te voegen dat 'een uitgebrachte dagvaarding voor een (super)snelrechtzitting een zelfstandige grond is voor een bevel tot voorlopige hechtenis'. Hirsch Ballin stond dit keer afwijzend tegenover de motie, aangezien de voorgestelde bepaling geen inhoudelijk

⁶⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/richtlijnen/2011/05/20/wetsvoorstel-uitbreiding-gronden-voor-voorlopige-hechtenis>.

⁶⁹ M. Haveman & L. Van Lent, 'Vastzetten om het vastzitten', *Ars Aequi* 2012, p. 94-95.

criterium inhoud. Hij stelde wel bereid te zijn te bekijken welke mogelijkheden de regeling van voorlopige hechtenis biedt om de toepassing van (super)snelrecht te bevorderen.⁷⁰

§ 2.3: Doel van de wetgever

De inhoud van het voorstel van het College van procureurs-generaal en de motie van Teeven en De Roon komt nadrukkelijk terug in het doel van de wet. Zo wordt in de Memorie van Toelichting het 'lik-op-stuk' beleid genoemd, zijnde een 'passende justitiële reactie op strafbaar gedrag' van verdachten, bestaande uit het toepassen van voorlopige hechtenis. Hiermee wordt beoogd hen en de maatschappij duidelijk te maken dat het gedrag beëindigd wordt en onaanvaardbaar is.⁷¹ Deze 'lik-op-stukreactie' is vereist gelet op de maatschappelijke veiligheid en de toepassing van snelrecht, welke als voorwaarden zijn gesteld.

Door het onderbrengen van de grond onder artikel 67a, lid 2 Sv wordt deze gecategoriseerd als een 'gewichtige reden van maatschappelijke veiligheid'. Deze gewichtige reden kan op basis van de nieuwe grond worden aangenomen in gevallen waarin bepaalde misdrijven – namelijk openlijke geweldpleging, brandstichting, mishandeling, bedreiging en vernieling – gelet op de omstandigheden waaronder ze worden gepleegd, ernstig gevaarzettend of verstorend voor de openbare orde kunnen zijn.⁷² Hiervan kan bijvoorbeeld sprake zijn bij uitgangsgeweld of bedreiging van personen met een publieke taak, zoals tramconducteurs en ambulancepersoneel. Deze strafbare feiten kunnen onder de genoemde omstandigheden leiden tot grote maatschappelijke onrust, waarbij het zeer onwenselijk is dat verdachten van die strafbare feiten zich de volgende dag weer kunnen ophouden op de plaats waar het misdrijf is gepleegd, aldus voormalig minister Opstelten.⁷³ In die gevallen is een snelle justitiële reactie gewenst; een zogenoemde 'lik-op-stukreactie'. Deze verdachten moeten daarom in verband met de maatschappelijke onrust (die mogelijk ontstaat bij invrijheidstelling) kunnen worden vastgehouden tot de snelrechtzitting. Het alternatief van invrijheidstelling tot de eventuele executie van het vonnis zou afbreuk doen aan de kracht en effectiviteit van de justitiële reactie.⁷⁴

Op vragen van leden van de PvdA-fractie hoe het bestanddeel 'maatschappelijke onrust' uitgelegd dient te worden, antwoordde Opstelten dat niet elk misdrijf, begaan op een voor het publiek toegankelijke plaats of tegen een persoon met een publieke taak, tot maatschappelijke onrust leidt.⁷⁵ Voor de vraag of daarvan sprake is, is onder meer van belang of het misdrijf, vanwege het ordeversturende karakter daarvan, tot grote maatschappelijke verontwaardiging en gevoelens van onveiligheid heeft geleid. Blijkens de Memorie van Toelichting kan de grond derhalve begrepen worden onder het gevaar van *public disorder*, hetgeen door het EHRM is aanvaard als grond voor voorlopige hechtenis.⁷⁶ De rechter-commissaris dient bij de beoordeling daarvan alle omstandigheden van het geval

⁷⁰ Haveman & Van Lent, AA 2012, p. 95.

⁷¹ Kamerstukken II 2011/12, 33 360, nr. 3, p. 1-2.

⁷² Kamerstukken II 2011/12, 33 360, nr. 3, p. 2.

⁷³ Kamerstukken II 2011/12, 33 360, nr. 3, p. 1-3.

⁷⁴ Kamerstukken II 2012/13, 33 360, nr. 7, p. 5.

⁷⁵ Kamerstukken II 2012/13, 33 360, nr. 7, p. 7-8.

⁷⁶ Kamerstukken II 2011/12, 33 360, nr. 3, p. 9-10. Zie hoofdstuk 3.

te betrekken en zou daarbij bijvoorbeeld gebruik kunnen maken van de ruchtbaarheid die in (sociale) media aan het misdrijf is gegeven.⁷⁷

Naast het voorkomen van maatschappelijke onrust bestaat de 'lik-op-stukreactie' uit de snelle berechting van een zaak. De mogelijkheid dat snelrecht toegepast kan worden is daarom expliciet als voorwaarde opgenomen in de wettekst. De effectieve toepassing van snelrecht leek aanvankelijk een op zichzelf staand doel voor de nieuwe grond. Zo stond er in het conceptwetsvoorstel vermeld dat de voorlopige hechtenis kon worden bevolen "(...) met het oog op de berechting (...) binnen een termijn van 17 dagen en 15 uren na aanhouding van de verdachte."⁷⁸ Dit oogmerk verdween uit de wettekst, maar de wenselijkheid van voorlopige hechtenis in het belang van een efficiënte toepassing van snelrecht bleef benadrukt in de Memorie van Toelichting. Dit wekte bevreemding, nu snelrecht ook kan worden toegepast zonder de verdachte in voorlopige hechtenis te plaatsen. Dientengevolge werd er onder meer door de Afdeling advies van de Raad van State en leden van de PvdA-fractie om nadere toelichting gevraagd.⁷⁹ Opstellen reageerde hierop als volgt:

"Laat ik vooropstellen dat ik de mening van deze leden deel dat het voor een snelle berechting niet altijd noodzakelijk is dat de verdachte tot aan de zitting in voorlopige hechtenis wordt gehouden. Anders dan deze leden kennelijk veronderstellen, is het vasthouden van de verdachte tot aan zijn berechting niet een doel op zich van dit wetsvoorstel. Beoogd wordt om in bepaalde gevallen een lik-op-stukreactie mogelijk te maken."⁸⁰

Hiermee lijkt de voormalig minister aan te geven dat het weliswaar in sommige gevallen wenselijk is dat de verdachte tot aan de snelrechtzitting in voorlopige hechtenis zit, maar dat dit moet worden onderscheiden van het doel van de wet, zijnde de 'lik-op-stukreactie'.

Het feit dat de zaak binnen 17 dagen en 15 uren op zitting moet worden behandeld, houdt in dat de zaken (bewijstechnisch) relatief eenvoudig moeten zijn. Daarmee gaat het om een tussencategorie van zaken die enerzijds niet eenvoudig genoeg zijn om voor supersnelrecht in aanmerking te komen en anderzijds niet dermate complex zijn dat het onderzoek langer dan voornoemde termijn in beslag neemt. De rechter-commissaris zal derhalve bij de voorgeleiding een inschatting moeten maken van de benodigde tijd voor afronding van het onderzoek en het appointeren van de zaak. Als hij niet verwacht dat de zaak binnen de genoemde termijn op zitting behandeld kan worden, zal de rechter-commissaris de vordering moeten afwijzen.⁸¹ De verdachte dient op grond van artikel 64, lid 2 Sv eveneens in vrijheid te worden gesteld wanneer na het bevelen van de voorlopige hechtenis duidelijk wordt dat er

⁷⁷ Kamerstukken II 2012/13, 33 360, nr. 7, p. 7-8.

⁷⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/richtlijnen/2011/05/20/wetsvoorstel-uitbreiding-gronden-voor-voorlopige-hechtenis>.

⁷⁹ Kamerstukken II 2011/12, 33 360, nr. 4, p. 5 en nr. 7, p. 6.

⁸⁰ Kamerstukken II 2012/13, 33 360, nr. 7, p. 6.

⁸¹ Kamerstukken II 2012/13, 33 360, nr. 7, p. 15.

onvoldoende bewijs is of de zaak complexer is dan aanvankelijk werd gedacht. Voorts is artikel 67a, lid 3 Sv van overeenkomstige toepassing.⁸²

§ 2.4: Overige bestanddelen

Voor toepassing van de grond komen in aanmerking de genoemde misdrijven, welke maatschappelijke onrust tot gevolg hebben en waarvoor de toepassing van snelrecht mogelijk is. Nu ten doel is gesteld om een snelle justitiële reactie te geven bij geweldsdelicten in de publieke ruimte, dan wel gericht tegen personen met een publieke taak, zijn deze als bestanddelen toegevoegd aan de wettekst.

Het begrip 'voor het publiek toegankelijke plaats' omvat zowel de openbare ruimte als andere voor het publiek toegankelijke plaatsen en voor publiek toegankelijke gebouwen zoals winkels, horecagelegenheden, stations, het openbaar vervoer, parkeergarages en de publieke gedeelten van ziekenhuizen. Een plaats is voor het publiek toegankelijk wanneer deze feitelijk voor een in beginsel onbeperkt aantal personen toegankelijk is. Ook indien toegang tot een plaats is gereguleerd doordat men in het bezit moet zijn van een toegangsbewijs of plaatsbewijs dat door eenieder kan worden aangeschaft, zoals bij een museum of een kermisterrein, is sprake van een voor het publiek toegankelijke plaats. Ruimten die niet voor eenieder toegankelijk zijn, bijvoorbeeld omdat deze alleen met een persoonlijke toegangspas toegankelijk zijn, vormen geen voor het publiek toegankelijke plaats en zijn hier niet onder begrepen.⁸³

Ter verduidelijking van het bestanddeel 'personen met een publieke taak' is een vijfde lid toegevoegd aan artikel 67a Sv, dat luidt: 'Onder personen met een publieke taak zijn begrepen: personen die ten behoeve van het publiek en in het algemeen belang een hulp- of dienstverlenende taak vervullen.' Het betreft onder andere politieagenten, toezichthouders, ambulancepersoneel, brandweerlieden, functionarissen in het openbaar vervoer zoals buschauffeurs en tramconducteurs, advocaten, deurwaarders en onderwijzend personeel. Deze personen kunnen zich vanwege hun beroepsuitoefening niet of moeilijk onttrekken aan de situatie waarin zij slachtoffer van een misdrijf dreigen te worden en het is een publiek belang dat zij hun taak onbelemmerd kunnen uitvoeren.⁸⁴

§ 2.5: Tussenconclusie

In dit hoofdstuk is de Wet tot uitbreiding van de gronden voor voorlopige hechtenis besproken. Met de uitbreiding wordt beoogd om de toepassing van voorlopige hechtenis mogelijk te maken bij verdachten van geweldsdelicten in de publieke ruimte of tegen personen met een publieke taak. Bij deze misdrijven is een 'lik-op-stukreactie' vereist om maatschappelijke onrust te voorkomen. De toepassing van snelrecht is een onderdeel van deze reactie en is daarom expliciet als toepassingsvoorwaarde gesteld. Desondanks moet de effectieve toepassing van snelrecht niet als een doel op zich worden gezien. De voorlopige hechtenis kan daarom niet op grond hiervan worden bevolen. Wel wordt met de snelle

⁸² Zie § 1.4.4.

⁸³ Kamerstukken II 2011/12, 33 360, nr. 3, p. 16-17.

⁸⁴ Kamerstukken II 2011/12, 33 360, nr. 3, p. 6-7.

justitiële reactie beoogd om uitdrukking te geven aan de sterke afkeuring van voornoemde geweldsdelicten. Het in voorlopige hechtenis nemen van de verdachte kan onderdeel zijn van deze reactie.

De uiteenzetting van het stelsel van voorlopige hechtenis vanuit nationaalrechtelijk perspectief in hoofdstuk 1 en 2 zal gevolgd worden door de bespreking vanuit het Europeesrechtelijk perspectief. Hoofdstuk 3 staat daarbij in het teken van het recht op leven en de onschuldpresumptie, welke respectievelijk zijn opgenomen in artikel 5 en 6 van het EVRM.

Hoofdstuk 3: Voorlopige hechtenis vanuit Europeesrechtelijk perspectief

§ 3.1: Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de regeling van voorlopige hechtenis beschouwd vanuit Europeesrechtelijk perspectief. Daarin staan het recht op vrijheid en de onschuldpresumptie centraal, welke in artikel 5 en 6 EVRM zijn neergelegd. Deze mensenrechtelijke normen beogen personen te beschermen tegen willekeurige vrijheidsbeneming door de staat en meer concreet wordt de toepassing van voorlopige hechtenis, welke een uitzondering vormt op deze normen, daardoor gelimiteerd. Vrijheidsbeneming is daarom slechts geoorloofd als daarmee het recht op vrijheid en veiligheid (artikel 5, lid 1 EVRM) wordt geëerbiedigd. Dit recht hangt nauw samen met de onschuldpresumptie.⁸⁵ Het onderzoek naar deze bepalingen is relevant voor deze scriptie nu voornoemde artikelen eenieder verbindende bepalingen zijn in de zin van artikel 93 Grondwet en de in Nederland geldende wettelijke voorschriften zich daarmee moeten kunnen verenigen.⁸⁶

§ 3.2: Het recht op vrijheid en veiligheid

Artikel 5 van het EVRM beschermt het recht op vrijheid en veiligheid van een individu. Dit fundamentele recht is gericht tegen willekeurige inbreuken op diens vrijheid door de staat en is daarmee van essentieel belang in een democratische gemeenschap.⁸⁷ Het recht op vrijheid en veiligheid is echter niet absoluut. In artikel 5, lid 1 onder a tot en met f EVRM zijn de uitzonderingen limitatief opgesomd. Deze uitzonderingen dienen terughoudend te worden geïnterpreteerd.⁸⁸ Vrijheidsontneming in de vorm van voorlopige hechtenis is een van deze uitzonderingen en wordt geregeld in lid 1 onder c:

Everyone has the right to liberty and security of the person. No one shall be deprived of his liberty save in the following cases and in accordance with a procedure prescribed by law:

(c) the lawful arrest or detention of a person effected for the purpose of bringing him before the competent legal authority on reasonable suspicion of having committed an offence or when it is reasonably considered necessary to prevent his committing an offence or fleeing after having done so.

Voorts wordt in artikel 5, lid 3 EVRM het volgende bepaald:

Everyone arrested or detained in accordance with the provisions of paragraph 1 (c) of this Article shall be brought promptly before a judge or other officer authorised by law to exercise judicial power and shall be entitled to trial within a reasonable time or to release pending trial. Release may be conditioned by guarantees to appear for trial.

⁸⁵ Versterking van wederzijds vertrouwen in de Europese rechtsruimte – een groenboek over de toepassing van EU-strafwetgeving op het gebied van detentie, COM(2011) 327.

⁸⁶ Artikel 94 Grondwet.

⁸⁷ EHRM 9 december 2014, 15911/08 (Geisterfer t. Nederland), r.o. 37.

⁸⁸ Idem.

Deze bepalingen dienen in samenhang te worden gelezen en vormen derhalve het juridisch kader voor de toepassing van voorlopige hechtenis in het EVRM.⁸⁹ Nu deze scriptie zich richt op de voorlopige hechtenis zullen de overige uitzonderingen op het recht op vrijheid en veiligheid buiten beschouwing worden gelaten.

Alvorens specifiek wordt ingegaan op de uitzondering van voorlopige hechtenis dienen enkele algemene vereisten van artikel 5 EVRM te worden belicht. Elke uitzondering op het recht op vrijheid en veiligheid moet zijn 'in accordance with a procedure prescribed by law'. De term 'law' is een autonoom begrip en heeft in de verschillende artikelen van de conventie een vaste betekenis:

*'99. When speaking of "law" Article 7 alludes to the very same concept as that to which the Convention refers elsewhere when using that term, a concept which comprises statute law as well as case-law and implies qualitative requirements, including those of accessibility and foreseeability.'*⁹⁰

Bij de kwaliteitstoetsing van nationale wetgeving en gevestigde praktijk worden door het EHRM de kernelementen rechtszekerheid, kenbaarheid van de norm, precisie en voorspelbaarheid van de norm in ogenschouw genomen. Het tegengaan van willekeur staat daarbij centraal.⁹¹ De term 'procedure prescribed by law' biedt het EHRM de mogelijkheid om bij een concreet geval te bezien of deze in overeenstemming is met het nationale recht, waarbij 'recht' de hiervoor uiteengezette betekenis heeft.

§ 3.2.1: Voorlopige hechtenis als uitzondering op het recht op vrijheid

Naast de algemene vereisten van artikel 5 EVRM worden in artikel 5, lid 1 onder c EVRM aanvullende voorwaarden gesteld. Alvorens tot de bespreking van deze aanvullende voorwaarden wordt overgegaan moet worden bezien wanneer een concreet geval onder het bereik van artikel 5, lid 1 onder c EVRM valt. Uit jurisprudentie van het EHRM volgt dat dit al het geval kan zijn bij een zeer korte vrijheidsbeneming, zoals het ophouden voor verhoor voor een periode van 12 uur.⁹² Het gaat daarbij niet om eenvoudige en minder vergaande vrijheidsbeperkingen, zoals een straatverbod. Op dergelijke maatregelen ziet artikel 2 van het Vierde Protocol.⁹³

Indien een concreet geval onder het bereik van artikel 5, lid 1 onder c EVRM valt, zal het EHRM kijken naar de door de nationale rechter gemaakte belangenafweging. De toepassing van voorlopige hechtenis dient blijkens een aanbeveling van de Raad van Europa terughoudend te zijn: 'Remand in custody of persons suspected of an offence shall be the exception rather than the norm.'⁹⁴ Een persoon zal dan ook altijd moeten worden vrijgelaten in afwachting van zijn proces, tenzij er 'relevant and

⁸⁹ EHRM 23 juni 2003, 46133/99; 48183/99 (Smirnova t. Rusland), r.o. 56.

⁹⁰ EHRM 17 september 2009, 10249/03 (Scoppola t. Italië).

⁹¹ Silvis, *Strafblad* 2012, p. 165.

⁹² EHRM 23 februari 2012, 29226/03 (Creanga t. Roemenië), r.o. 67.

⁹³ J. Silvis, 'Straatsburgse perikelen: voorlopige hechtenis in Europa', *Strafblad* 2012, p. 162.

⁹⁴ Recommendation Rec(2006) 13 of the Committee of Ministers to member states on the use of remand in custody, the conditions in which it takes place and the provisions of safeguards against abuse.

sufficient reasons' zijn om te voortdurende detentie te rechtvaardigen.⁹⁵ Dit houdt in dat in een bepaald geval op grond van concrete aanwijzingen aangetoond moet worden dat het algemeen belang zwaarder weegt dan het recht op vrijheid in artikel 5 EVRM.⁹⁶ Hierbij dient de onschuldpresumptie in acht te worden genomen. Het EHRM heeft derhalve een algemeen beginsel geformuleerd dat door de nationale rechter in acht moet worden genomen alvorens een beslissing op de vordering te nemen:

*'It falls in the first place to the national judicial authorities to ensure that, in a given case, the pre-trial detention of an accused person does not exceed a reasonable time. To this end they must examine all the facts arguing for or against the existence of a genuine requirement of public interest justifying, with due regard to the principle of the presumption of innocence, a departure from the rule of respect for individual liberty and set them out in their decisions on the applications for release.'*⁹⁷

De beslissende rechter zal derhalve altijd de belangen van het individu tegen de belangen van de maatschappij moeten afwegen. De argumenten pro of contra invrijheidstelling die hij daarvoor aandraagt mogen niet algemeen of abstract zijn, maar moeten zien op de concrete omstandigheden van het geval.⁹⁸

Voorts moet preventieve strafrechtelijke vrijheidsbeneming gericht zijn op de voorgeleiding voor een bevoegde rechter met het oog op een voorgenomen strafvervolgning. De aanhouding van een persoon teneinde (enkel) criminele inlichtingen te vergaren of verstoring van de openbare orde te voorkomen is derhalve ongeoorloofd.⁹⁹ Indien dit doel niet gerealiseerd wordt omdat de vrijlating eerder mogelijk is, heeft dit niet (per definitie) de onrechtmatigheid van de vrijheidsbeneming tot gevolg. Het gaat in feite dus om de zuiverheid van het oogmerk van de detentie.¹⁰⁰

De laatste eis die artikel 5, lid 1 onder c stelt is dat er sprake moet zijn van een grond alvorens tot preventieve hechtenis kan worden overgegaan. Dit is mogelijk indien er een redelijk vermoeden bestaat dat de persoon een strafbaar feit heeft begaan, het redelijkerwijs noodzakelijk is om te voorkomen dat de persoon een strafbaar feit zal begaan of er sprake is van een ernstig gevaar voor vlucht. De gronden zijn in de tekst van het artikel niet uitputtend opgesomd en gelden afzonderlijk. Het EHRM heeft naast de voornoemde gronden tevens het collusiegevaar en de dreigende verstoring van de openbare orde erkend ('public disorder'). Aanwezigheid van één van de gronden is in beginsel voldoende om de voorlopige hechtenis te bevelen. Daarbij staat wel voorop dat een persisterende redelijke verdenking een 'conditio sine qua non' is voor de rechtmatigheid van de detentie.¹⁰¹

⁹⁵ EHRM 23 juni 2003, 46133/99; 48183/99 (Smirnova t. Rusland), r.o. 58.

⁹⁶ EHRM 9 december 2014, 15911/08 (Geisterfer t. Nederland), r.o. 38.

⁹⁷ Zie o.m. EHRM 27 november 1991, 12718/87 (Clooth t. België) en EHRM 23 juni 2003, 46133/99; 48183/99 (Smirnova t. Rusland), r.o. 62.

⁹⁸ EHRM 23 juni 2003, 46133/99; 48183/99 (Smirnova t. Rusland), r.o. 63.

⁹⁹ EHRM 28 oktober 1994, 14310/88 (Murray t. Verenigd Koninkrijk), r.o. 68.

¹⁰⁰ C. Macken, 'Preventive detention and the right to personal liberty and security under article 5 ECHR', *The International Journal of Human Rights*, vol. 10, no. 3, September 2006, p. 209.

¹⁰¹ L. Stevens, 'Pre-Trial Detention: The Presumption of Innocence and Article 5 of the European Convention on Human Rights Cannot and Does Not Limit its Increasing Use', *European Journal of Crime* 2009, p. 172.

Nu in hoofdstuk 2 naar voren is gekomen dat de nieuwe voorlopige hechtenisgrond ziet op 'public disorder', zal slechts de invulling van deze grond nader uiteen gezet worden en de inhoudelijke behandeling van de overige gronden in dit onderzoek achterwege blijven. De 'public disordergrond' is ontwikkeld in de rechtspraak van het EHRM en zal derhalve aan de hand van relevante jurisprudentie worden besproken. De grond ziet op het gevaar op verstoring van de openbare orde bij invrijheidstelling van een verdachte. Bij de beoordeling van dit gevaar dient te worden gekeken naar de ernst van het misdrijf in samenhang met de maatschappelijke reactie daarop.¹⁰² Het voorarrest staat dientengevolge in nauw verband met de mogelijke strafoplegging en de afkeurende reactie van de maatschappij op het (vermeende) gedrag, waardoor de grond tot de meest controversiële wordt geacht in het licht van de onschuldpresumptie.¹⁰³

In de zaak Letellier werd het gevaar op verstoring van de openbare orde door het EHRM geaccepteerd als grond voor voorlopige hechtenis, maar eveneens werd gesteld dat deze grond alleen 'in exceptional circumstances' toegepast moest worden.¹⁰⁴ Het gevaar op verstoring van de openbare orde kan derhalve alleen worden vastgesteld indien uit feitelijkheden blijkt dat invrijheidstelling van de verdachte tot maatschappelijke onrust zal leiden. De ernst van het feit alleen, in casu moord, is niet voldoende om dit gevaar aan te nemen.

De maatstaf die in het arrest Letellier werd bepaald leek voor restrictieve toepassing te pleiten en leidde tot discussie over het abstractieniveau van de termen 'public disorder' en de 'geschokte rechtsorde'.¹⁰⁵ Dit, nu 'public disorder' beperkter leek te worden uitgelegd dan de Nederlandse evenknie (waarin de ernst van het feit voldoende leek om de geschokte rechtsorde aan te nemen). Deze discussie werd beslecht door het oordeel van het EHRM bij de behandeling van de zaken Hendriks en Kanzi, waarin werd bepaald dat er geen wezenlijk verschil tussen beide criteria bestaat, nu (onder meer) uit 'domestic case law' blijkt dat 'public disorder' in het criterium van de geschokte rechtsorde besloten ligt.¹⁰⁶ Op deze zaken zal verder worden ingegaan in hoofdstuk 4.

In de zaak Geisterfer werd desondanks een schending van de Nederlandse praktijk aangenomen.¹⁰⁷ Geisterfer klaagde bij het EHRM toen hij, nadat zijn voorarrest voor enkele maanden was geschorst, wederom in voorlopige hechtenis werd geplaatst op grond van de geschokte rechtsorde. Nu ten tijde van de schorsing niet was gebleken dat de invrijheidstelling enig gevaar voor maatschappelijke onrust had veroorzaakt, kon de rechter niet volstaan met de enkele verwijzing naar de redenering zoals die was gegeven bij het bevel bewaring. Tevens was niet aannemelijk gemaakt dat de voorwaarden die waren gesteld bij de schorsing onvoldoende toereikend waren om het gevaar van maatschappelijke onrust te bedwingen. Hieruit kan worden afgeleid dat de rechter bij het aannemen

¹⁰² EHRM 26 juni 1991, 12369/86 (Letellier t. Frankrijk), r.o. 51.

¹⁰³ Zie bijvoorbeeld Stevens, *EJC* 2009, p. 177.

¹⁰⁴ EHRM 26 juni 1991, 12369/86 (Letellier t. Frankrijk), r.o. 51.

¹⁰⁵ EHRM 5 juli 2007, NJ 2007, 633 (Hendriks t. Nederland), noot Schalken.

¹⁰⁶ EHRM 5 juli 2007, NJ 2007, 633 (Hendriks t. Nederland) & EHRM 5 juli 2007, NJ 2007, 632 (Kanzi t. Nederland), r.o. 45.

¹⁰⁷ EHRM 9 december 2014, 15911/08 (Geisterfer t. Nederland), r.o. 40-43.

van een gevaar voor maatschappelijke onrust deugdelijk zal moeten motiveren waarop dit gevaar gebaseerd is en waarom met een minder vergaand alternatief niet kan worden volstaan.

§ 3.2.2: Schorsing der voorlopige hechtenis ex artikel 5, lid 3 EVRM

In de voorgaande paragraaf is de nadruk gelegd op artikel 5, lid 1 onder c EVRM. Zoals eerder gezegd dient die bepaling in samenhang te worden gelezen met artikel 5, lid 3 EVRM. De tekst van artikel 5, lid 3 EVRM zou voor enige verwarring kunnen zorgen, nu de frase 'Everyone (...) shall be entitled to trial within a reasonable time or to release pending trial' geïnterpreteerd kan worden als een keuze tussen berechting binnen een redelijke termijn óf invrijheidstelling tot de behandeling van de zaak. Het EHRM maakt duidelijk dat de tekst niet op deze wijze gelezen dient te worden:

'(...) the Court observes that under Article 5 § 3 the authorities, when deciding whether a person should be released or detained, are obliged to consider alternative measures of ensuring his appearance at trial. Indeed, that Article lays down not only the right to "trial within a reasonable time or release pending trial" but also provides that "release may be conditioned by guarantees to appear for trial" (...). That provision does not give the judicial authorities a choice between either bringing the accused to trial within a reasonable time or granting him provisional release – even subject to guarantees. Until conviction he must be presumed innocent, and the purpose of Article 5 § 3 is essentially to require his provisional release once his continuing detention ceases to be reasonable'.¹⁰⁸

De verdachte in voorlopige hechtenis heeft dus niet alleen recht op een berechting binnen een redelijke termijn, maar tevens op invrijheidstelling wanneer de voorlopige hechtenis niet langer noodzakelijk is of minder vergaande alternatieven mogelijk zijn. De nationale rechter dient dit in de hierboven genoemde belangenafweging mee te nemen. In het op 14 juni 2011 door de Europese Commissie gepubliceerde Groenboek is nadrukkelijk aandacht besteed aan alternatieven voor voorlopige hechtenis.¹⁰⁹ Deze mag blijkens het Groenboek alleen worden toegepast als alle andere maatregelen ontoereikend worden geacht. Aldus wordt gesteld dat rechterlijke autoriteiten 'de meest milde dwangmaatregel opleggen die passend is, wat wil zeggen dat zij een alternatief moeten kiezen wanneer daarmee kan worden volstaan om het risico van vlucht of recidive op te heffen'. Ditzelfde zou gezegd kunnen worden voor het risico van collusiegevaar of verstoring van de openbare orde. Schorsing van de voorlopige hechtenis onder zekerheidstelling is zo'n minder vergaand alternatief dat door de rechter kan worden opgelegd. De mogelijkheid daartoe wordt gegeven door de laatste zin van artikel 5, lid 3 EVRM. Een absoluut recht op schorsing met de betaling van een borgsom als voorwaarde wordt echter door het EVRM niet gegeven. Desalniettemin kan het wel of niet toepassen hiervan relevant zijn voor de rechtmatigheid van de voortdurende detentie. Zo werd in de zaak Wemhoff bepaald dat indien vluchtgevaar de enige grond is waarop de detentie voortduurt, de verdachte in beginsel in vrijheid moet

¹⁰⁸ EHRM 21 december 2000, 33492/96 (Jablonski t. Polen), r.o. 83.

¹⁰⁹ Groenboek 2011.

worden gesteld als hij zekerheid kan bieden dat hij ter terechtzitting zal verschijnen.¹¹⁰ Hierin is wederom de door het EHRM gehanteerde subsidiariteitstoets te lezen.

Een van de meest gangbare bezwaren tegen de regeling van de borgsom is dat deze ruimte laat voor klassenjustitie. Het is daarom relevant om te bezien welke eisen het EHRM stelt ten aanzien van de bepaling van de hoogte van de borgsom. Uit rechtspraak van het EHRM blijkt dat het daarbij met name gaat om de redelijkheid van de criteria tot vaststelling. Hierbij wordt de nationale rechter door het EHRM veel ruimte geboden, daar deze het best in staat wordt geacht om daarin een juist oordeel te vormen.¹¹¹ Het EHRM heeft wel een kader geschetst waarbinnen de borgsom moet worden toegepast. Uitgangspunt daarbij is dat met een borgsom wordt beoogd zeker te stellen dat de verdachte zich niet aan zijn berechting zal onttrekken. De borgsom zal daarom in beginsel op de financiële situatie van de verdachte moeten worden afgestemd en kan niet strekken tot het herstel van schade. Dat laat onverlet dat bij de bepaling van de hoogte van de borgsom wel rekening mag worden gehouden met de toegebrachte schade en de ernst van het feit.¹¹² De vaststelling van de hoogte van de borgsom dient deugdelijk gemotiveerd te zijn en zal onder meer de draagkracht van de verdachte in aanmerking nemen. Het niet vaststellen van de draagkracht van de verdachte kan leiden tot een schending van artikel 5, lid 3 EVRM.¹¹³

§ 3.3: De onschuldpresumptie

In de voorgaande paragrafen stond het recht op vrijheid en veiligheid centraal. Dit recht staat in nauw verband met de onschuldpresumptie (*presumptio innocentiae*), die onderdeel uitmaakt van het recht op een eerlijk proces dat wordt gewaarborgd in artikel 6 EVRM. De onschuldpresumptie is neergelegd in artikel 6, lid 2 EVRM: 'Everyone charged with a criminal offence shall be presumed innocent until proved guilty according to the law'. Gelet op de bewoordingen van het artikel is de onschuldpresumptie van toepassing indien er sprake is van een 'criminal charge'. Nu het in het kader van dit onderzoek evident is dat er sprake is van een 'criminal charge', aangezien voorlopige hechtenis slechts kan worden aangewend bij verdenking van een misdrijf, zal verdere bespreking niet noodzakelijk zijn.¹¹⁴ Bij de onschuldpresumptie kunnen meerdere betekenissen worden onderscheiden. Ten eerste dient twijfel over de schuld in het voordeel van de verdachte uit te vallen (*in dubio pro reo*). Tevens dient de rechter de verdachte onbevooroordeeld, als een onschuldige, tegemoet te treden¹¹⁵. Tot slot houdt de onschuldpresumptie in dat de bewijslast bij de beschuldigende partij moet liggen. Deze waarborgen sluiten aan bij de oorspronkelijke betekenis die de onschuldpresumptie in het Angelsaksische systeem had en nog heeft, als regel van bewijslastverdeling. De Nederlandse wetgever kende de

¹¹⁰ EHRM 27 juni 1968, 2122/64 (Wemhoff t. Duitsland).

¹¹¹ EHRM 28 september 2010, 12050/04 (Mangouras t. Spanje), r.o. 85.

¹¹² Silvis, *Strafblad* 2012, p. 170.

¹¹³ EHRM 28 september 2010, 12050/04 (Mangouras t. Spanje), r.o. 80.

¹¹⁴ Zie voor de criteria van een 'criminal charge' EHRM 21 februari 1984, 8544/79 (Öztürk t. Duitsland), r.o. 50.

¹¹⁵ Zie art. 271, lid 2 Sv.

onschuldpresumptie echter een meer op het voorarrest gerichte betekenis toe en het beginsel vormde het uitgangspunt voor de wettelijke regeling van het voorarrest.¹¹⁶

De onschuldpresumptie wordt gezien als een moreel en politiek beginsel, gebaseerd op de opvatting dat de staat zijn vergaande bevoegdheden ten aanzien van onderzoek, vervolging en bestraffing uitoefent met respect voor de autonomie en waardigheid van het individu. De onschuldpresumptie beschermt aldus het individu tegen arbitrair en excessief ingrijpen door de staat.¹¹⁷ Voorlopige hechtenis mag derhalve niet punitief van aard zijn of vooruit lopen op een eventuele straf.¹¹⁸

§ 3.3.1: Waarborgen voor de verdachte

Afgevraagd kan worden welke criteria de onschuldpresumptie biedt ten aanzien van de toepassing van voorlopige hechtenis en welke waarborgen de verdachte daaraan kan ontlenen. Antwoorden hierop worden door de Europese rechtsbronnen niet gegeven en derhalve blijft de onschuldpresumptie een abstract begrip. In literatuur wordt het begrip evenwel gekenmerkt als een belang dat bij voorlopige hechtenis dient te worden afgewogen tegen het publiek belang.¹¹⁹ Het vereiste van ernstige bezwaren is daar een voorbeeld van. Anderzijds wordt door anderen gesteld dat voorlopige hechtenis in het licht van de onschuldpresumptie alleen mogelijk zou moeten zijn wanneer dat ten behoeve van de procedure is. Derhalve zijn de recidivegronden en gronden die gebaseerd zijn op onrust in de maatschappij onacceptabel, nu deze zien op algemene criminele belangen en daarmee een risico-inschatting gepaard gaat die alleen maar gebaseerd kan zijn op de gedachte dat de verdachte het eerdere misdrijf heeft gepleegd: een schuldpresumptie.¹²⁰ Het EHRM heeft in de zaak *Oreb* bepaald dat het maken van een dergelijke risico-inschatting onder bepaalde omstandigheden gepermitteerd is.¹²¹ Zo kan recidivegevaar worden aangenomen op grond van een eerdere onherroepelijke veroordeling. Het aannemen van recidivegevaar op basis van niet-onherroepelijke veroordelingen of lopende zaken is evenwel in strijd met de onschuldpresumptie. Voorts is in paragraaf 3.2.1 aangegeven dat de inschatting van gevaar voor maatschappelijke onrust eveneens geoorloofd is.

Stevens merkt op dat vaststaat dat er ten aanzien van de exacte betekenis van de onschuldpresumptie verdeeldheid bestaat. De onschuldpresumptie blijft derhalve een abstract beginsel waarvan de rechter zich bij de beslissingen ten aanzien van de voorlopige hechtenis continu rekenschap van moet geven. Zoals eerder genoemd geldt dit bovenal wanneer de voorlopige hechtenis gegrond is op het gevaar voor maatschappelijke onrust.

¹¹⁶ Uit Beijerse 1998, p. 192-193, 197.

¹¹⁷ Stevens, *EJC* 2009, p. 168.

¹¹⁸ Aanbeveling Raad van Europa.

¹¹⁹ Stevens, *EJC* 2009, p. 169.

¹²⁰ Stevens, *EJC* 2009, p. 169 en E. van Sliedregt, 'Dadelijke tenuitvoerlegging van straffen en de onschuldpresumptie', *RMT* 2015/01, p. 17.

¹²¹ EHRM 31 oktober 2013, 20824/09 (*Perica Oreb t. Kroatië*), r.o. 147.

§ 3.4: Tussenconclusie

In dit hoofdstuk is het recht op vrijheid en veiligheid in samenhang met de onschuldpresumptie onderzocht, welke in het EVRM een begrenzendende werking hebben voor de toepassing van voorlopige hechtenis. Het recht op vrijheid en veiligheid is niet absoluut en kan onder meer beperkt worden door de rechtmatige toepassing van voorlopige hechtenis, teneinde de verdachte voor te geleiden voor een bevoegde rechter met het oog op een voorgenomen strafvervolgning. Aanwezigheid van een of meer van de geaccepteerde gronden is daarbij vereist. Toepassing van de voorlopige hechtenis en interpretatie van de gronden moet restrictief zijn. Het EHRM toetst het concrete geval aan de nationale wetgeving en beoordeelt de belangenafweging die door de nationale rechter is gemaakt.

Bij de beoordeling van de concrete omstandigheden van het geval zal het EHRM altijd de onschuldpresumptie in acht nemen. Het beginsel is abstract en dient altijd te worden meegewogen bij de beoordeling van de belangen van de verdachte tegen het publieke belang. Indien de voorlopige hechtenis gegrond is op het gevaar voor maatschappelijke onrust, zal de rechter de onschuldpresumptie in het bijzonder in acht moeten nemen. Dit komt voort uit de aard van de grond, die gebaseerd is op een risico-inschatting die gebaseerd is op de gedachte dat de verdachte het misdrijf begaan heeft.

Blijkens de aanbeveling van de Raad van Europa dient voorlopige hechtenis de uitzondering te zijn op de regel. De nationale rechter zal daarom moeten beargumenteren waarom bij de toepassing van voorlopige hechtenis niet met een minder vergaand alternatief kan worden volstaan. Een voorbeeld van zo een alternatief dat de rechter op grond van het EVRM ter beschikking staat is de zekerheidstelling. Artikel 5, lid 3 EVRM maakt het opleggen van een borgsom evenwel mogelijk, maar een absoluut recht voor de verdachte is daarin niet gegeven.

Hoofdstuk 4: De uitbreiding van gronden voor voorlopige hechtenis en de toepassing van de borgsom in verhouding tot het recht op vrijheid en de onschuldpresumptie

§ 4.1: Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken is het Nederlandse stelsel van voorlopige hechtenis uiteengezet, waarbij in het bijzonder aandacht is besteed aan de Wet tot uitbreiding van de gronden voor voorlopige hechtenis en de modaliteit van schorsing onder zekerheidstelling. In het vervolg is het recht op vrijheid en de onschuldpresumptie onderzocht, die respectievelijk in artikel 5 en 6 van het EVRM zijn neergelegd.

In dit hoofdstuk zal geanalyseerd worden in hoeverre de toepassing van de nationale regeling zich verenigt met het Europeesrechtelijke kader zoals dat is geschetst in hoofdstuk 3. Daartoe worden achtereenvolgens het recht op vrijheid en veiligheid, de onschuldpresumptie en de schorsing onder zekerheidstelling behandeld. Meer concreet zullen de voor de beantwoording van de onderzoeksvraag relevante vraagstellingen worden besproken, zoals de compatibiliteit van de (toepassing van de) nieuwe grond met de algemene en aanvullende vereisten van artikel 5 EVRM, alsmede met de onschuldpresumptie. In paragraaf 4.4 zal ten slotte worden onderzocht of de huidige praktijk van toepassing van schorsing onder zekerheidstelling voldoet aan het ultimatum remediumkarakter dat de voorlopige hechtenis op grond van Europees recht dient te hebben.

§ 4.2: Uitbreiding gronden voorlopige hechtenis en het recht op vrijheid en veiligheid

Het recht op vrijheid en veiligheid kan op grond van artikel 5, lid 1 onder c EVRM beperkt worden door de rechtmatige toepassing van voorlopige hechtenis. Bij de beoordeling van de rechtmatigheid van een concreet geval toetst het EHRM allereerst of aan het algemene vereiste van artikel 5 EVRM is voldaan. Dit houdt in dat de voorlopige hechtenis behoort te zijn bevolen 'in accordance with a procedure prescribed by law'. Daarbij worden de kernelementen rechtszekerheid, kenbaarheid van de norm, precisie en voorspelbaarheid van de norm in ogenschouw genomen. Het tegengaan van willekeur staat daarbij centraal.¹²² Hieromtrent kan opgemerkt worden dat de wetswijziging is gepubliceerd in het Staatsblad en derhalve als kenbaar moet worden beschouwd.¹²³ Voorts is in de wet specifiek aangegeven bij welke misdrijven de grond kan worden toegepast en is de term 'personen met een publieke taak' nader gespecificeerd in artikel 67a, lid 5 Sv. Dientengevolge kan gesteld worden dat niet in de lijn der verwachting ligt dat het EHRM op dit punt een schending aan zal nemen.

Voorts worden de aanvullende vereisten van artikel 5, lid 1 onder C EVRM getoetst door het EHRM. De eerste aanvullende eis die in voornoemd artikel wordt gesteld is dat de voorlopige hechtenis gericht is op de voorgeleiding voor een bevoegde rechter met het oog op een voorgenomen

¹²² Silvis, *Strafblad* 2012, p. 165

¹²³ Kamerstukken 33 360, nr. 176.

strafvervolging. Silvis duidt dit als een 'verbod van détournement de pouvoir'.¹²⁴ Blijkens de Memorie van Toelichting is het doel van de nieuwe grond om een 'lik-op-stukreactie' mogelijk te maken.¹²⁵ De snelle berechting van de verdachte wordt als een essentieel onderdeel van deze reactie aangemerkt en is derhalve expliciet als toepassingsvoorwaarde opgenomen in artikel 67a, lid 2 onder 4 Sv. Er kan daarom gesteld worden dat de wet geen ruimte laat voor toepassing in de gevallen wanneer de toepassing van snelrecht niet mogelijk is. Daarmee is de voorlopige hechtenis niet enkel gericht op de voorgeleiding voor een bevoegde rechter met het oog op strafvervolging, maar is hierbij tevens snelheid vereist. De toepassing van de grond in een concreet geval zal daarom ten aanzien van dit vereiste geen problemen opleveren.

Wanneer sprake is van een rechtsgeldige procedure met een zuiver strafdoel, toetst het EHRM of er 'relevant and sufficient grounds' zijn die het voorarrest rechtvaardigen. In hoofdstuk 3 is aangegeven dat hiermee bedoeld wordt op een deugdelijke motivering ten aanzien van het prevaleren van het algemeen belang ten opzichte van het belang van de verdachte om zijn berechting in vrijheid af te wachten. De voorlopige hechtenis is immers een uitzondering op het recht van vrijheid en veiligheid die gerechtvaardigd moet worden door een 'pressing social need'. Dit is eerder geduid als het ultimum remediumkarakter van voorlopige hechtenis. Gelet hierop is het interessant om te bezien in hoeverre de verruiming van gronden noodzakelijk kan worden geacht. In de Memorie van Toelichting wordt aangegeven dat de nieuwe grond naar globale inschatting niet kan leiden tot meer dan enkele honderden gevallen per jaar waarin voorlopige hechtenis zal worden toegepast.¹²⁶ De vraag die onder meer door de Nederlandse Orde van Advocaten (hierna: NOvA) werd gesteld is of deze gevallen niet met de reeds aanwezige mogelijkheden tot toepassing van voorlopige hechtenis kunnen en worden afgedaan.¹²⁷ Zo wordt bijvoorbeeld gewezen op het herhalingsgevaar dat is opgenomen in artikel 67a, lid 2 sub 2 Sv. Immers, voor alle in de wet genoemde feiten (openlijke geweldpleging, brandstichting, mishandeling, bedreiging en vernieling) geldt dat voorlopige hechtenis mogelijk is wanneer ernstig rekening moet worden gehouden dat de verdachte een misdrijf zal begaan waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van zes jaren of meer is gesteld of waardoor de veiligheid van de staat of de gezondheid of veiligheid van personen in gevaar kan worden gebracht, dan wel algemeen gevaar voor goederen kan ontstaan. Hetzelfde geldt indien uit de verdachte vluchtgevaarlijk wordt geacht.¹²⁸ In het geval van brandstichting (art. 157 Sr) wordt eveneens in de meeste gevallen een bevel voorlopige hechtenis gegeven op de twaalfjaarsgrond.¹²⁹ Hieruit volgt dat de grond met name van belang zal zijn in het geval de verdachte (formeel) 'first offender' is en er geen ernstig gevaar voor vlucht kan worden vastgesteld. De minister erkent dat het kwantitatieve effect van de wet beperkt zal

¹²⁴ Silvis, *Strafblad* 2012, p. 164.

¹²⁵ Kamerstukken II 2011/12, 33 360, nr. 3, p. 1-2.

¹²⁶ Kamerstukken II 2011/12, 33 360, nr. 3, p. 15.

¹²⁷ Adviescommissie Strafrecht NOvA, p. 3.

¹²⁸ Art. 67a, lid 2 sub 3 Sv.

¹²⁹ Advies Raad voor de rechtspraak, p. 4.

zijn, maar desondanks acht hij de uitbreiding van groot belang, nu het om strafbare feiten gaat met een ordeverstoring karakter en daarom een snelle justitiële reactie gerechtvaardigd is.¹³⁰

Deze rechtvaardiging wordt bij de toepassing van de nieuwe grond gezocht in het voorkomen van maatschappelijke onrust.¹³¹ Het EHRM heeft in de zaak Letellier het gevaar voor 'public disorder' aanvaard als een grond voor voorlopige hechtenis, maar heeft daarbij tevens bepaald dat deze slechts in uitzonderlijke gevallen kan gelden als rechtvaardiging voor de beperking op het recht op vrijheid en veiligheid.¹³² In de zaak Geisterfer gaf het EHRM aan dat dit gevaar op grond van relevante feiten en omstandigheden aangetoond moet worden.¹³³ Daarbij mag niet enkel gekeken worden naar de ernst van het feit, maar moet beargumenteerd worden waarom invrijheidstelling tot maatschappelijke onrust zal leiden en dientengevolge niet met een minder vergaand alternatief kan worden volstaan. De ernst van het feit blijft evenwel, in samenhang met de maatschappelijke reactie daarop, een criterium bij de beoordeling van het gevaar voor 'public disorder'. Zo ging het in de zaken Letellier, Kanzi, Hendriks en Geisterfer respectievelijk om moord, drugshandel, verkrachting en deelname aan een criminele organisatie.¹³⁴ De strafbare feiten waarop de nieuwe grond ziet zijn openlijke geweldpleging, brandstichting, mishandeling, bedreiging en vernieling, mits deze misdrijven zijn begaan op een voor het publiek toegankelijke plaats, dan wel tegen personen met een publieke taak. De uitbreiding is niet gericht op de gekwalificeerde vorm van de voornoemde misdrijven, nu hiervoor reeds voorlopige hechtenis mogelijk is gemaakt op basis van de andere gronden in artikel 67a, lid 2 Sv. Hieruit volgt dat de toepassing van de grond zal zien op misdrijven die over het algemeen als minder ernstig worden gezien ten opzichte van de misdrijven waarbij het EHRM een gevaar voor 'public disorder' heeft aangenomen. Het is daarom niet zonder meer te stellen dat het EHRM (bijvoorbeeld) de mishandeling van een persoon met een publieke functie als 'particularly grave' aan zal merken.

De maatschappelijke reactie op een misdrijf is eveneens van belang voor de beoordeling van het gevaar voor 'public disorder'. Hieronder kan mede worden verstaan de reactie die kan ontstaan bij invrijheidstelling van de verdachte. In de zaak Geisterfer bepaalde het EHRM hieromtrent dat de nationale rechter dan wel deugdelijk zal moeten motiveren waarop deze aanname gebaseerd is en waarom met een minder vergaand alternatief niet kan worden volstaan.¹³⁵ Opstelten stelde in de Memorie van Toelichting dat onrust en onbegrip bij invrijheidstelling van de verdachte met name zal ontstaan wanneer hij terugkeert op de plek waar hij werd aangehouden.¹³⁶ Het is twijfelachtig of het EHRM hiermee in een concreet geval genoegzaam neemt. Weliswaar kan de 'possible attitude and conduct of the accused' meegewogen worden, maar het enkele gegeven dat de verdachte mogelijk terugkeert

¹³⁰ Kamerstukken II 2012/13, 33 360, nr. 7, p. 16.

¹³¹ Kamerstukken II 2011/12, 33 360, nr. 3, p. 1-2.

¹³² EHRM 26 juni 1991, 12369/86 (Letellier t. Frankrijk), r.o. 51.

¹³³ EHRM 9 december 2014, 15911/08 (Geisterfer t. Nederland), r.o. 40-43.

¹³⁴ EHRM 26 juni 1991, 12369/86 (Letellier t. Frankrijk), EHRM 5 juli 2007, NJ 2007, 632 (Kanzi t. Nederland), EHRM 5 juli 2007, NJ 2007, 633 (Hendriks t. Nederland) & EHRM 9 december 2014, 15911/08 (Geisterfer t. Nederland).

¹³⁵ EHRM 9 december 2014, 15911/08 (Geisterfer t. Nederland), r.o. 42.

¹³⁶ Kamerstukken II 2011/12, 33 360, nr. 3, p. 2.

op de plaats van aanhouding is normaliter onvoldoende. Hiervoor zijn immers minder vergaande alternatieven voor toepassing vatbaar, zoals een gebiedsverbod.

Op grond van het bovenstaande valt te betwijfelen of de toepassing van de grond in een concreet geval zich verenigt met de criteria die door het EHRM bij het gevaar voor 'public disorder' worden getoetst. Echter blijkt uit jurisprudentie dat de deugdelijkheid van de voorlopige hechtenis voornamelijk wordt beoordeeld in het licht van de duur van de vrijheidsbeneming. Dit vloeit voort uit de tekst van artikel 5, lid 3 EVRM waarin de berechting binnen een redelijke termijn expliciet vermeld wordt. De term 'redelijke termijn' is daarin een relatief begrip en zal moeten worden onderzocht met inachtneming van de specifieke omstandigheden van het geval. De zaken waarin het EHRM een schending van artikel 5, lid 3 EVRM heeft aangenomen variëren in duur van de detentie tussen 18 maanden en 5 jaren.¹³⁷ In de zaken Kanzi en Hendriks, waarin er sprake was van voorlopige hechtenis tussen de 3 en 5 maanden, werden de klagers niet-ontvankelijk verklaard nu hun detentie van 'aanzienlijk kortere duur' was dan de zaken waarin een schending is aangenomen, zoals Letellier (2 jaar en 9 maanden) en Clooth (3 jaar en 2 maanden).¹³⁸ De vrijheidsbeneming zal bij toepassing van de grond immers niet langer duren dan de termijn van in verzekeringstelling en bewaring (17 dagen en 15 uren). Echter, hoewel het EHRM de klagers in de zaken Kanzi en Hendriks niet-ontvankelijk verklaarde, werd er toch aandacht besteed aan de verenigbaarheid van de twaalfjaarsgrond met de grond van 'public disorder'. Zoals in paragraaf 3.2.1 reeds is genoemd, bepaalde het EHRM dat de strekking van beide gronden niet wezenlijk verschilt. Afgevraagd kan worden of dezelfde conclusie zal worden getrokken ten aanzien van de compatibiliteit met de nieuwe grond. Indien het EHRM, net als in deze scriptie, tot het oordeel komt dat de nieuwe grond zich niet verenigt met artikel 5 EVRM, zal dit, ondanks de korte termijn van vrijheidsbeneming, tot een schending leiden.

§ 4.3: Uitbreiding gronden voorlopige hechtenis en de onschuldpresumptie

Zoals in de voorgaande hoofdstukken is besproken kan de toepassing van voorlopige hechtenis niet los worden gezien van de onschuldpresumptie. De onschuldpresumptie is een moreel en politiek beginsel dat is opgenomen in artikel 6, lid 2 EVRM. In Europese rechtsbronnen wordt geen antwoord gegeven op de vraag welke waarborgen de verdachte aan het beginsel kan ontleen. Het is evenwel aanvaard dat de onschuldpresumptie inhoudt dat de verdachte gedurende het strafproces als onschuldige tegemoet moet worden getreden. Dit houdt onder meer in dat de voorlopige hechtenis nimmer punitief van aard mag zijn of worden gehanteerd als voorschot op een op te leggen straf.

De Raad voor de rechtspraak en de NOVA hebben hun zorgen uitgesproken over enkele bewoordingen in de Memorie van Toelichting.¹³⁹ Het gaat daarbij onder meer om de rechtvaardiging die voor voorlopige hechtenis wordt gegeven nu het "in het belang van de samenleving is dat de verdachte na aanhouding en veroordeling meteen zijn straf uitzit". Dit is "in het belang van een efficiënte

¹³⁷ Stevens, *EJC* 2009, p. 173.

¹³⁸ EHRM 5 juli 2007, NJ 2007, 633 (Hendriks t. Nederland) en EHRM 5 juli 2007, NJ 2007, 632 (Kanzi t. Nederland).

¹³⁹ Advies Raad voor de rechtspraak, p. 4 en Adviecommissie Strafrecht NOVA, p. 2-3.

en slagvaardige afdoening".¹⁴⁰ Daar waar de Raad voor de rechtspraak sprak van een duiding dat het daderschap en de strafbaarheid van de verdachte op voorhand vaststaan, was de NOvA minder genuanceerd. In hun advies sprak de commissie van een ondubbelzinnig oogmerk om met deze regeling een voorschot te nemen op een op te leggen straf.¹⁴¹ De minister reageerde hierop door te stellen dat in het algemeen niet kan worden gezegd dat een 'lik-op-stukreactie' een inbreuk op de onschuldpresumptie impliceert. Onderdeel van die reactie kan zijn dat een verdachte tot aan de snelrechtzitting in voorlopige hechtenis moet blijven, waardoor uitdrukking wordt gegeven aan de sterke afkeuring van het feit. Daarnaast is volgens de minister van belang dat veel van de in aanmerking komende zaken zogenoemde 'klip-en-klaar-zaken' zijn. Hiermee worden zaken bedoeld waarbij er sprake is van een heterdaadsituatie of een bekende verdachte. Hierdoor is het risico dat een verdachte geheel ten onrechte wordt vastgehouden beperkt.¹⁴² Deze reactie is op zijn minst merkwaardig te noemen, nu de toepassing van voorlopige hechtenis geenszins bedoeld is om afkeuring uit te drukken. Het gegeven dat een groot gedeelte van de zaken bewijstechnisch relatief eenvoudig zijn doet daar niets aan af. De rechter-commissaris zal zich daarom in een concreet geval moeten onthouden van het uitdrukken van afkeuring.

Stevens is van oordeel dat voorlopige hechtenis die gericht is op preventie of beveiliging inherent punitief is.¹⁴³ Desalniettemin zijn preventie en beveiliging aanvaardbaar als doel van voorlopige hechtenis en wordt dit eveneens door het EHRM geaccepteerd.¹⁴⁴ Voorlopige hechtenis heeft hierdoor een instrumentele werking gekregen in het proces van risicomanagement door de nationale rechter. De grens trekt Stevens bij voorlopige hechtenis die vergelding als doel heeft.¹⁴⁵ Het de verdachte laten voelen dat het niet kan wat hij heeft gedaan is een strafdoel bij uitstek en moet worden onderscheiden van de strafvorderlijke doelen die spelen bij voorlopige hechtenis. In de Memorie van Toelichting wordt aangegeven dat toepassing van de nieuwe grond ziet op het voorkomen van maatschappelijke onrust, gevaar en onbegrip. Hierin is een preventief element te lezen, maar deze redenering wordt door Stevens van de hand gewezen: "Weliswaar ligt de achtergrond (...) in een veiliger samenleving en het behoeden van burgers voor gevaarlijk gedrag, maar uiteindelijk lijkt het de wetgever om niet meer te gaan dan het tonen van daadkracht door het direct afstraffen van de verdachte".¹⁴⁶ Een rechtvaardiging hiervoor zou eventueel gevonden kunnen worden in het gegeven dat snel straffen feitelijk zou leiden tot meer veiligheid of effectievere preventie. Voor dat effect ontbreekt echter alle bewijs.¹⁴⁷ Wat overblijft is een grond voor voorlopige hechtenis die louter punitief is. Dat is onaanvaardbaar in het licht van de onschuldpresumptie.

¹⁴⁰ Kamerstukken II 2011/12, 33 360, nr. 3, p. 4.

¹⁴¹ Adviescommissie Strafrecht NOvA, p. 2.

¹⁴² Kamerstukken II 2011/12, 33 360, nr. 3, p. 11-12.

¹⁴³ L. Stevens, 'Voorlopige hechtenis in tijden van risicomanagement. Lijdende of leidende beginselen?', *Delikt en Delinkwent* 2012/36, p. 14.

¹⁴⁴ Stevens, *EJC* 2009, p. 180.

¹⁴⁵ Stevens, *DD* 2012/36, p. 14.

¹⁴⁶ Stevens, *DD* 2012/36, p. 14.

¹⁴⁷ Idem.

§ 4.4: De praktijk van schorsing onder zekerheidstelling geanalyseerd

In de voorgaande paragrafen is reeds het ultimatum remediumkarakter van de voorlopige hechtenis benoemd. Dit wordt ook wel geduid als de subsidiariteitseis, die zowel in de nationale regeling als in het EVRM wordt gesteld bij de toepassing van voorlopige hechtenis. Het bevel kan op grond hiervan alleen worden gegeven als er sprake is van een 'pressing social need' en daarom met een minder vergaand alternatief niet kan worden volstaan. De verdachte dient daarom in beginsel in vrijheid te worden gesteld in afwachting van zijn berechting. Artikel 5, lid 3 EVRM bepaalt dat aan de invrijheidstelling voorwaarden kunnen worden gesteld om de aanwezigheid ter terechtzitting te bewerkstelligen.

Een strikt grammaticale interpretatie van artikel 5, lid 3 EVRM zou tot de conclusie kunnen leiden dat het stellen van voorwaarden bij invrijheidstelling alleen als alternatief kan dienen voor de vrijheidsbeneming op grond van vluchtgevaar.¹⁴⁸ De laatste zin luidt immers 'Release may be conditioned by guarantees to appear for trial'. Houweling stelt hieromtrent dat op basis van de jurisprudentie van het EHRM moet worden geconcludeerd dat het stellen van voorwaarden inderdaad deze strekking heeft. Desalniettemin valt er volgens hem veel te zeggen voor een ruime interpretatie van artikel 5, lid 3 EVRM, waarbij 'guarantees' het doel hebben om de verdachte te weerhouden gerechtvaardigde strafvorderlijke doelen te doorkruisen.¹⁴⁹ Hieronder valt niet alleen vluchtgevaar, maar eveneens alle andere gronden voor voorlopige hechtenis.

Deze zienswijze is af te leiden uit de eerdergenoemde aanbeveling van de Raad van Europa over voorlopige hechtenis in 2006. Onder het kopje 'The use of remand in custody' wordt als constitutief toetsvereiste voor rechtmatige vrijheidsbeneming het element van alternatieven voor voorarrest voorgeschreven bij alle gronden van preventieve hechtenis.¹⁵⁰ Op grond hiervan kan geconcludeerd worden dat invrijheidstelling onder voorwaarden – en derhalve, in het kader van dit onderzoek, schorsing onder zekerheidstelling – moet worden toegepast indien dit redelijkerwijs mogelijk is, ongeacht waarop de voorlopige hechtenis gegrond is.

Uit recente gegevens blijkt dat inbewaringstellingen steeds vaker direct worden geschorst.¹⁵¹ Een vergelijkbare stijging in de toepassing van zekerheidstelling is niet waargenomen in de laatste jaren, doch is in paragraaf 1.6 beschreven dat een tendens zichtbaar is in de politiek en rechtspraak om de toepassing in de toekomst te bevorderen. Als belangrijkste oorzaken voor de geringe toepassing worden lastige administratieve verwerking, onbekendheid met het instituut en de terughoudende houding van procesdeelnemers genoemd.¹⁵²

Aangezien het EVRM (alsook de Europese Unie) Nederland dwingt om alternatieven voor voorlopige hechtenis toe te passen, meent Houweling dat het enkele gegeven dat de inbewaringstelling vaker wordt geschorst onvoldoende is. Het instituut zekerheidstelling moet daartoe eveneens

¹⁴⁸ Houweling 2009, p. 223.

¹⁴⁹ Houweling 2009, p. 224-229.

¹⁵⁰ Houweling 2009, p. 228.

¹⁵¹ Berghuis, Linckens en Aanstoot, *Trema* 2016(3).

¹⁵² Houweling 2009, p. 465.

gerevitaliseerd worden.¹⁵³ De zekerheidstelling kent een historische legitimatie in ons straf(proces)recht en is tot op heden ten onrechte een onderschatte en daardoor ongebruikte modaliteit gebleken.¹⁵⁴ Hij beveelt daarom aan om het huidige stelsel van zekerheidstelling te herzien en eveneens beleid te ontwikkelen om aan alle voornoemde oorzaken van terughoudende toepassing te kunnen voldoen. Uit de contourennota van de modernisering van het Wetboek van Strafvordering, die op 30 september 2015 aan de Tweede Kamer is aangeboden, blijkt echter niet dat de minister voornemens is om wijzigingen door te voeren die de toepassing van schorsing onder zekerheidstelling zou kunnen bevorderen.¹⁵⁵ Daarmee lijkt (vooralsnog) geen passend vervolg te komen op de in 2013 aangenomen motie Van Tongeren, waarin frequentere toepassing van voorlopige hechtenis werd bepleit. De rechterlijke macht wordt daardoor geen handvat geboden om voornoemde oorzaken voor terughoudendheid aan te pakken en lijkt voorlopig op zichzelf aangewezen om hiermee aan de slag te gaan.

¹⁵³ Houweling 2009, p. 471.

¹⁵⁴ Houweling 2009, p. 498.

¹⁵⁵ Kamerstukken II 2015/16, 29 279, nr. 278, p. 56-57.

Conclusie

In deze scriptie is de uitbreiding van de gronden van voorlopige hechtenis en de geringe toepassing van schorsing onder zekerheidstelling onderzocht. Daarbij stond de compatibiliteit met het recht op vrijheid en de onschuldpresumptie centraal. Deze mensenrechtelijke normen zijn (onder meer) neergelegd in artikel 5 en 6 EVRM. Het onderzoek is derhalve op deze artikelen toegespitst. De onderzoeksvraag luidde als volgt:

'Is de uitbreiding van gronden voor voorlopige hechtenis – en de terughoudende toepassing van schorsing (onder zekerheidstelling) - verenigbaar met het recht op vrijheid en de onschuldpresumptie, zoals neergelegd in artikel 5 en 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens?'

Teneinde de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden zijn het Nederlandse stelsel van voorlopige hechtenis en de relevante bepalingen uit artikel 5 en 6 EVRM onderzocht. Daaruit bleek onder meer dat voorlopige hechtenis een ultimatum remediumkarakter heeft en derhalve terughoudend dient te worden toegepast. De toepassing is daarom, zowel in Nederland als in het EVRM, aan voorwaarden gebonden, zoals het vereiste van ernstige bezwaren en een rechtmatige grond. Gebleken is dat de in 2015 in Nederland ingevoerde grond zich niet verenigt met de door het EVRM toegestane gronden voor voorlopige hechtenis, meer specifiek met de 'public disorder' grond. Daartoe is overwogen dat er bij de toepassing geen sprake zal zijn van een bijzonder ernstig feit, alsmede dat de maatschappelijke reactie daarop voldoende kan worden ondervangen met minder vergaande alternatieven, zoals een gebiedsverbod.

Eveneens is vastgesteld dat de toepassing van de nieuwe grond op gespannen voet staat met de onschuldpresumptie in artikel 6 EVRM. Blijkens de Memorie van Toelichting is bij openlijke geweldpleging, brandstichting, mishandeling, bedreiging en vernieling, mits deze misdrijven zijn begaan op een voor het publiek toegankelijke plaats, dan wel tegen personen met een publieke taak, een 'lik-op-stukreactie' vereist. Deze reactie bestaat uit het uitdrukken van afkeuring door de verdachte in voorlopige hechtenis te nemen en hem voorts snel te berechten. Verschillende adviesorganen hebben betoogd dat het uitdrukken van afkeuring geen grond kan opleveren van voorlopige hechtenis nu dit zich niet verenigt met de onschuldpresumptie. De voormalig minister heeft dit kritiekpunt niet duidelijk kunnen ontkrachten. De nieuwe grond lijkt vooral te gericht te zijn om de verdachte laten voelen dat het niet kan wat hij heeft gedaan. Dit is enkel gericht op vergelding en daarom niet te verenigen met de onschuldpresumptie.

Ten slotte is de terughoudende toepassing van de schorsing onder zekerheidstelling geanalyseerd. Daarbij is vastgesteld dat artikel 5, lid 3 EVRM de nationale rechter dwingt om bij de toepassing van voorlopige hechtenis rekening te houden met minder vergaande alternatieven. Een voorbeeld van zo een alternatief dat de rechter op grond van het EVRM ter beschikking staat is de zekerheidstelling. Gesteld kan worden dat Nederland hierdoor indirect verplicht wordt om de zekerheidstelling te revitaliseren. Dit kan volgens Houweling alleen bereikt worden door herziening van

de regeling en het opstellen van beleid. Vooralsnog zijn geen concrete aanwijzingen zichtbaar dat dit in het nieuwe Wetboek van Strafvordering zal worden doorgevoerd.

Abstract

Dit onderzoek staat in het teken van de compatibiliteit van de uitbreiding van gronden van voorlopige hechtenis en de geringe toepassing van schorsing onder zekerheidstelling met het recht op leven en de onschuldpresumptie die zijn neergelegd in artikel 5 en 6 EVRM. Het onderzoek is gericht op relevante parlementaire stukken, literatuur en jurisprudentie. Hieruit is gebleken dat de nieuwe grond van voorlopige hechtenis zich niet verhoudt met voornoemde mensenrechten. Dit volgt uit de punitieve aard van de grond en de vaststelling dat de toepassing geen Europeesrechtelijk aanvaarde grond kan opleveren. De geringe praktijk van schorsing onder zekerheidstelling verenigt zich eveneens niet met artikel 5 EVRM.

Literatuurlijst

Geraadpleegde parlementaire stukken

Kamerstukken II 2011/12, 33 360, nr. 3. (MvT).

Kamerstukken II 2011/12, 33 360, nr. 4 (Advies RvS).

Kamerstukken II 2011/12, 33 360, nr. 7 (NV II).

Handelingen II 2012/13, nr. 96, item 17, blz. 33.

Kamerstukken II 2012/13, 33 422, nr. 3 (MvT).

Kamerstukken II 2012/13, 33 422, nr. 250.

Kamerstukken II 2015/16, 29 279, nr. 278, p. 56-57.

Adviescommissie Strafrecht NOvA

R. van der Hoeven, 'Preadvies wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de uitbreiding van de gronden voor voorlopige hechtenis', Amsterdam: 11 juli 2011.

Advies Raad voor de rechtspraak

F.W.H. van den Emster, 'Advies wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de uitbreiding van gronden voor voorlopige hechtenis', 20 juli 2011.

Europese stukken

Aanbeveling Raad van Europa

Recommendation Rec(2006) 13 of the Committee of Ministers to member states on the use of remand in custody, the conditions in which it takes place and the provisions of safeguards against abuse.

Groenboek 2011

Versterking van wederzijds vertrouwen in de Europese rechtsruimte – een groenboek over de toepassing van EU-strafwetgeving op het gebied van detentie, COM(2011) 327.

Kaderbesluit 2009/829

Kaderbesluit 2009/929 van de Raad inzake de toepassing, tussen de lidstaten van de Europese Unie, van het beginsel van wederzijdse erkenning op beslissingen inzake toezichtmaatregelen als alternatief voor voorlopige hechtenis.

Literatuur

Corstens & Borgers 2014

G.J.M. Corstens en M.J. Borgers, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2014.

De Hullu 2015

J. de Hullu, *Materieel strafrecht*, Deventer: Kluwer 2015.

Houweling 2009

A.R. Houweling, *Op borgsom vrij: Schorsing van de voorlopige hechtenis en rechterlijke bevelen ter handhaving van de openbare orde onder zekerheidsstelling*, Bju 2009.

Jackson & Summers 2012

J.D. Jackson & S.J. Summers, *The Internationalisation of Criminal Evidence. Beyond the Common Law and Civil Law Traditions*, (Cambridge University Press: 2012), p. 57-107.

Reijntjes 2009

J.M. Reijntjes, *Minkenhof's Nederlandse Strafprocedure*, Deventer: Kluwer 2009.

Uit Beijerse 1998

J. uit Beijerse, *Op verdenking gevangengezet; Het voorarrest tussen beginselen en praktische behoeften*, Ars Aequi Libri 1998.

Van Dijk e.a. 2006

P. van Dijk, F. van Hoof, A. van Rijn, L. Zwaak, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Antwerp/Oxford: Intersentia 2006.

Van der Meij 2011

P.P.J. van der Meij, *Slijtage van het stelsel van vrijheidsbenemende dwangmiddelen; Een pleidooi voor verbetering in de rechtspositie van de verdachte in voorarrest*, Den Haag, Boom Lemma Uitgevers 2011, p. 197-205.

Van Kempen 2012

P.H.P.H.M.C. van Kempen, *Pre-trial detention. Human rights, criminal procedural law and penitentiary law, comparative law*. Intersentia 2012.

Van Zyl Smit & Snacken 2009

D. van Zyl Smit & S. Snacken, *Principles of European Prison Law and Policy*, Oxford: Oxford University Press 2009.

Wedzinga 1999

W. Wedzinga, *Voorarrest*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 1999.

Artikelen

Borgers 2007

M.J. Borgers, 'Het Straatsburgse oordeel over de ernstig geschokte rechtsorde, het slot van een trilogie', *Ars Aequi* 2007-12, p. 981-986.

Haveman & Van Lent

M. Haveman & L. van Lent, 'Vastzetten om het vastzitten', *Ars Aequi* 2012, p. 94-101.

Klip 2012

A.H. Klip, 'Voorlopige hechtenis', *Delikt & Delinkwent* 2012/8, p. 83-93.

Janssen, Van den Emster & Trotman

J.H. Janssen, F.W.H. van den Emster en T.B. Trotman, 'Strafrechters over de praktijk van de voorlopige hechtenis. Een oordeel van de werkvloer!', *Data Juridica* 2014/395, p. 430-444.

Macken 2006

Claire Macken, 'Preventive detention and the right to personal liberty and security under article 5 ECHR', *The International Journal of Human Rights*, Vol. 10, No. 3, 195-217, September 2006.

Polman

Ben Polman, 'Het instituut van de borgsom in het Nederlandse strafprocesrecht', *Ars Aequi* juni 2015, p. 437-447.

Silvis

J. Silvis, 'Straatsburgse perikelen: voorlopige hechtenis in Europa', *Strafblad* 2012, p. 160-171.

Sliedregt

E. van Sliedregt, 'Dadelijke tenuitvoerlegging van straffen en de onschuldpresumptie', *RMT* 2015/01.

Stevens 2009

L. Stevens, 'Pre-Trial Detention: The presumption of Innocence and Article 5 of the European Convention on Human Rights Cannot and Does Not Limit its Increasing Use', *European Journal of Crime* 2009, p. 165-180.

Stevens 2012

L. Stevens, 'Voorlopige hechtenis in tijden van risicomanagement. Lijdende of leidende beginselen?', *Delikt en Delinkwent* 42(5) 2012, p. 382-405.

Berghuis, Linckens & Aanstoot

B. Berghuis, P. Linckens en A. Aanstoot, 'De voorlopige hechtenis een halt toegeroepen?', *Trema* 2016 (3).

Internet

www.prisonstudies.org

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/richtlijnen/2011/05/20/wetsvoorstel-uitbreiding-gronden-voor-voorlopige-hechtenis>

Jurisprudentie

EHRM 27 juni 1968, 2122/64 (Wemhoff t. Duitsland)

ECLI:NL:HR:1978:AC2751 (Braak bij binnentreden)

EHRM 21 februari 1984, 8544/79 (Öztürk t. Duitsland)

EHRM 26 juni 1991, NJ 1995, 575 (Letellier t. Frankrijk)

EHRM 27 november 1991, 12718/87 (Clooth t. België)

EHRM 28 oktober 1994, 14310/88 (Murray t. het Verenigd Koninkrijk)

EHRM 21 december 2000, 33492/96 (Jablonski t. Polen)

EHRM 23 juni 2003, 46133/99; 48183/99 (Smirnova t. Rusland)

EHRM 5 juli 2007, NJ 2007, 632 (Kanzi t. Nederland)

EHRM 5 juli 2007, NJ 2007, 633 (Hendriks t. Nederland), met noot Schalken

EHRM 17 september 2009, 10249/03 (Scoppola t. Italië)

EHRM 28 september 2010, 12050/04 (Mangouras t. Spanje)

EHRM 23 februari 2012, 29226/03 (Creanga t. Roemenië)

EHRM 31 oktober 2013, 20824/09 (Perica Oreb t. Kroatië)

EHRM 9 december 2014, 15911/08 (Geisterfer t. Nederland)